

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanda Jurišić

Percepcija uporabe interneta med mladostniki

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sanda Jurišić

Mentor: doc. dr. Franc Trček

Percepcija uporabe interneta med mladostniki

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

PERCEPCIJA UPORABE INTERNETA MED MLADOSTNIKI

Diplomsko delo obravnava percepcijo uporabe interneta med mladostniki. Teoretični del se v samem začetku usmerja na definicijo interneta, njegov zgodovinski razvoj in aktualne raziskave o uporabi interneta v Sloveniji. V nadaljevanju predstavi odnos staršev do interneta in motive mladostnikov za njegovo uporabo. Nato sledi nekaj raziskav na temo pozitivnih izkušenj otrok in mladostnikov na internetu. Nadaljuje se z negativnimi izkušnjami mladostnikov na internetu, ki jim sledi obravnava problematike nasilja v medijih, kjer je izpostavljen problem nestrpnosti, nasilnih računalniških iger, pedofilije in otroške pornografije, nasilja v pornografskih prizorih ter spletnega zalezovanja. Proti koncu obravnava problematiko zasvojenosti z internetom in psihosocialnih preddispozicij, povezanih z njo. Zadnji del teoretskega dela se usmerja na varnost otrok in mladostnikov na internetu, predvsem na vlogo države in staršev. Delo se nadaljuje z raziskovalnim delom, kjer je s pomočjo metode fokusnih skupin predstavljena tematika doživljanja, razumevanja in uporabe interneta med mladostniki ter odnos njihovih staršev do tega medija. V zaključku so podani rezultati raziskave in povzetek glavnih ugotovitev.

KLJUČNE BESEDE: internet, mladostniki, negativne izkušnje, pozitivne izkušnje

PERCEPTION OF INTERNET USE AMONG YOUTH

The diploma discusses the perception of internet usage among adolescents. In the beginning the theoretical part deals with the definition of the internet, its historical development and the present researches of internet usage in Slovenia, followed by a few researches on the topic of positive experience of children and adolescents on the internet. It continues with negative experience of adolescents on the internet and is followed by the discussion of the media violence problems, which points out the issues of intolerance, violent computer games, pedophilia and child pornography, violence in pornographical scenes and web stalking. Towards the end it discusses the problems of internet addiction and the psychosocial predispositions, connected to it. The last section of the theoretical part deals with the safety of children and adolescents on the internet, especially connected with the role of the state and the parents. The diploma continues with the research part, where topics of experiencing, understanding and usage of the internet among adolescents, as well as their parents' relation to the internet media are presented with the help of the focus groups method. The conclusion offers the results of the research and the summary of main findings.

KEYWORDS: Internet, Youth, Negative experience, Positive experience

KAZALO

1 UVOD	5
2 INTERNET	7
2.1 KAJ JE INTERNET?	7
2.2 ZGODOVINA INTERNETA	8
2.3 UPORABA INTERNETA V SLOVENIJI	10
3 STARŠI IN ODNOS DO INTERNETA	12
4 MOTIVI OTROK IN MLADOSTNIKOV ZA UPORABO INTERNETA	14
5 POZITIVNE IZKUŠNJE OTROK IN MLADOSTNIKOV NA INTERNETU	16
6 NEGATIVNE IZKUŠNJE OTROK NA INTERNETU	19
7 PROBLEMATIKA NASILJA V MEDIJIH	20
7.1 NESTRPNOST	21
7.2 NASILNE RAČUNALNIŠKE IGRICE	22
7.3 PEDOFILIJA in OTROŠKA PORNOGRAFIJA	23
7.4 NASILJE V PORNOGRAFSKIH PRIZORIH	24
7.5 SPLETNO ZALEZOVANJE	25
8 PROBLEMATIKA ZASVOJENOSTI Z INTERNETOM	26
8.1 ODVISNOST OD INTERNETA	27
8.2 PSIHOSOCIALNE PREDISPOZICIJE IN UPORABA INTERNETA	28
9 KAKO BODO OTROCI NA INTERNETU VARNI?	30
9.1 VLOGA STARŠEV	32
10 POVZETEK TEORETSKEGA DELA	34
11 METODOLOGIJA	35
11.1 FOKUSNE SKUPINE	35
11.1.1 FOKUSNE SKUPINE KOT KVANTITATIVNA METODA MERJENJA	35
11.1.2 PREDNOSTI IN SLABOSTI	36
11.1.3 PRISTOP K FOKUSNIM SKUPINAM	37
11.1.4 PRIPRAVA FOKUSNE SKUPINE (IZBIRA UDELEŽENCEV IN VELIKOST FOKUSNE SKUPINE)	38
11.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE	39
11.3 IZBIRA VZORCA IN IZVEDBA	41
11.4 ANALIZA	42
11.4.1 MOTIVI, KORISTI IN NAVADE PRI UPORABI INTERNETA	42
11.4.2 POZITIVNE IZKUŠNJE IN VARNOST UPORABE INTERNETA	46
11.4.3 NEGATIVNE IZKUŠNJE PRI UPORABI INTERNETA	47
11.4.4 ODNOS STARŠEV DO INTERNETA	48
11.4.5 ŽIVLJENJE BREZ INTERNETA	49
11.4.6 PERCEPCIJA ODVISNOSTI OD INTERNETA	50
11.5 POVZETEK UGOTOVITEV FOKUSNIH SKUPIN	51
12 SKLEP	52
13 LITERATURA	55
PRILOGA A : POVZETEK FOKUSNIH SKUPIN	59

1 UVOD

V želji po čim hitrejših informacijah, ažurnosti, stiku s prijatelji in znanci ter mnogih drugih aktivnostih, vedno več ljudi uporablja svetovno računalniško omrežje, imenovano internet. Njegova popularnost se je v zadnjih letih tako povečala, da si marsikdo sploh ne zna predstavljati življenja brez njega. Predvsem otroci in mladostniki z uporabo samo nekaj klikov dnevno iščejo podatke, ki jih potrebujejo za šolo, igrajo igrice in spoznavajo nove ljudi.

Internet nekateri imenujejo "tehnološki rešitelj", "hitra cesta podatkov" ali preprosteje "svetovni splet". V današnjem hitrem toku življenja nam omogoča bliskovito pridobivanje potrebnih podatkov, olajšuje nam vsakodnevne aktivnosti in nas popelje tja, kamor drugače sploh ne bi mogli iti. Z njegovo pomočjo naredimo več stvari, kot bi jih zmogli v realnem prostoru in času.

Tako kot pri ostalih novih medijih se javnost poleg pozitivnih sprašuje tudi o negativnih lastnostih interneta. Zavedamo se namreč, da novitete ne prinašajo samo lepega in uporabnega, temveč je v njih skritih tudi veliko pasti. Moralna panika, ki jo internet povzroča, se kaže predvsem kot skrb starejše generacije pred skrivnostnim anonimnim svetom, ki lahko predvsem otroke in mladostnike hitro zapelje v krog nasilja, pornografije, raznih zlorab ter odvisnosti.

Svoje diplomsko delo sem tako razdelila na dva sklopa: na prvi, teoretični del in na drugi, raziskovalni del.

Teoretični del začnjam z razlagami različnih avtorjev, kaj sploh je internet, njegovo definicijo in zgodovinski razvoj. Z namenom globljega razumevanja uporabniških navad v Sloveniji v nadaljevanju navajam nekaj aktualnih raziskav o uporabi interneta med Slovenci in Slovenkami. Sledijo naše in tuje raziskave o odnosu staršev do interneta oziroma njihovem doživljanju le-tega. Da bi podrobneje razumeli, kaj tako zelo privlači

mladostnike na internetu, se posvečam navedbam avtorjev o motivih mlajše generacije za njegovo uporabo in pozitivnim izkušnjam, ki jih ob tem imajo. Ker pa vemo, da ima vsaka medalja dve plati in da so na internetu tudi marsikateri nevarnosti, navajam ugotovitve raziskav o neprijetnih izkušnjah mladostnikov na internetu in problematiki nasilja v medijih, kjer izpostavljam nasilne računalniške igrice, nestrpnost, pedofilijo in otroško pornografijo ter spletno zalezovanje. Celotno poglavje posvetim tudi odvisnosti od interneta in navedbam različnih avtorjev, ki se že leta ukvarjajo s tem problemom. Za zaključek teoretičnega dela predstavim nekaj potencialnih ukrepov pri zagotavljanju varnosti otrok na internetu, kjer v prvi vrsti izpostavljam vlogo staršev.

V analitičnem delu sem se odločila raziskati, kako odraščajoča mladina razume, uporablja ter doživlja internet. Zanima me predvsem, ali jim internet dejansko nudi veliko lepih, pozitivnih izkušenj, ali pa se jim pri njegovi uporabi dejansko poraja strah pred potencialnimi nevarnostmi. Poleg tega bom raziskala tudi odnos njihovih staršev do tega medija.

Ob prevladujočih kvantitativnih raziskavah sem se kot alternativo odločila uporabiti kvalitativni pristop z namenom globljega razumevanja, kako osnovnošolci sedmega, osmega in devetega razreda dejansko uporabljajo in percipirajo uporabo interneta. Uporabila sem metodo fokusnih skupin, kjer so sodelovali učenci Osnovne šole Vrhovci. Pri tem sem postavila raziskovalna vprašanja, kot so: kakšne so internetne navade osnovnošolcev, kakšno vlogo imajo pri uporabi interneta starši, kakšne so njihove pozitivne in negativne izkušnje na internetu ter ali menijo, da so odvisni od interneta oziroma kakšen je njihov pogled na tovrstno zasvojenost. Tako na začetku raziskovalnega dela diplomske naloge predstavim nekaj teoretskih konceptov, povezanih z uporabo metode fokusnih skupin, njene prednosti in slabosti ter samo pripravo skupine. Sledi opis izvedb treh fokusnih skupin in povzetki ugotovitev.

2 INTERNET

Kljub temu, da večina ljudi misli, da ve, kaj je internet, je njegova definicija veliko bolj zapletena. Da bi lahko natančno preučevali njegov vpliv na odraščajočo mladino, bo v nadaljevanju predstavljenih nekaj njegovih značilnosti, njegova uporabna vrednost ter zgodovina. Z namenom pozicioniranja fenomena interneta v Sloveniji pa bom navedla še nekaj raziskav, ki predstavljajo spletne navade Slovenk in Slovencev.

2.1 KAJ JE INTERNET?

Internet je »svetovno omrežje računalniških mrež, priključenih z uporabo IP protokola« (Šalamon 1997, 16). Internet si lahko predstavljamo tudi kot »sistem širokih digitalnih avtocest, ki so vezne na milijone računalnikov, ti pa so nato povezani v tisoče omrežij po vsem svetu« (Jerman-Blažič 1996, 9). Računalniki na internetu nam nudijo različne storitve, ki jih lahko uporabljamo na svojih računalnikih, npr. izdajajo dokumente ali pa organizirajo forume za komunikacijo z ostalimi ljudmi (Honeycutt 1997, 13). Zaradi tega lahko osnovni definiciji, da je internet »obsežno omrežje računalnikov, v katerega lahko vsakdo priključi svoj računalnik« (Honeycutt 1997, 13), dodamo še razlago, da je internet tudi »ogromna množica ljudi, ki so povezani v omrežje« (Honeycutt 1997, 13).

Internet nudi (Debevc 1996, 9) :

- Neposredno povezanost s prijatelji po celem svetu;
- Razpravo o različnih temah;
- Dostop do informacijskih podatkovnih baz in knjižnic po svetu;
- Dostop do dokumentov, revij, knjig in računalniških programov;
- Sprotno osvežene novice iz dogajanja po svetu, športne novice, vreme;
- Različne načine izobraževanja;
- Tehnično podporo uporabnikom s strani večjih računalniških podjetij;
- Marketing;
- Igranje igrice (sam ali proti/z drugimi uporabniki).

Ker je internet največje omrežje na našem planetu in so vanj povezani računalniki različnih vrst, uporabljajo protokole, da se lahko med seboj sporazumevajo. Protokoli so »skupek pravil ali dogovorov o tem, kako komunicirati in kako razumeti preneseno

sporočilo« (Jerman-Blažič 1996, 15). Protokol v internetu je TCP/IP, kjer TCP pomeni »protokol za nadzor prenosa ali angleško "Transport Control Protocol"« (Jerman-Blažič 1996, 15). Šalamon (1997) dodaja, da TCP »skrbi tudi za to, da prihajajo podatki brez napak. IP pa pomeni »protokol za Internet ali "Internet Protocol"« (Jerman-Blažič 1996, 15). IP omogoča različnim računalnikom, ki so priključeni na internet, da medsebojno komunicirajo, prav tako pa mora vsak računalnik na internetu, če želi komunicirati z drugim računalnikom, govoriti TCP/IP (Jerman-Blažič 1996, 15). Veliko strokovnjakov smatra, da je prav leto 1975, ko so izumili ta protokol, ki omogoča, da različni tipi računalnikov delujejo na istem omrežju, rojstni dan interneta (Debevc 1996, 14).

2.2 ZGODOVINA INTERNETA

Internet je nastal iz raziskovalno-razvojnih potreb ameriškega industrijsko-vojaškega kompleksa, ki je deloval kot komunikacijski vod za vlado, univerze in velika podjetja obrambne industrije (Jerman-Blažič 1996).

Leta 1969 je ameriško obrambno ministrstvo ustanovilo "Advanced research Projects Agency" (ARPA), saj so ugotovili, da potrebujejo omrežje za komunikacijo, če želijo preživeti vojno. Izdelali so omrežje, ki bi kljub odpovedi dela omrežja še vedno poslalo sporočilo na cilj. Rezultat tega je bil ARPAnet (Honeycutt 1997, 13). Med seboj so povezali štiri računalnike, ki so uporabljali *paketno pošiljanje*¹. V tem modelu se komunikacija izvaja med izvornim in končnim računalnikom. Vmes pa lahko kakšen del omrežja izpade, ne da bi pri tem oškodoval prenos podatkov med njima. Pošiljanje podatkov je bilo namreč urejeno tako, da se je v primeru izpada kakšnega računalnika na poti avtomatično poiskala obvozna pot do končnega naslova (Debevc 1996, 14).

Leta 1983 se je ARPAnet razdelil na dva različna sistema: ARPAnet in MILNET. ARPAnet je bil rezerviran za civilno uporabo, na primer raziskovanje, MILNET pa za vojaške namene. Da pa so si uporabniki lahko med seboj izmenjevali informacije, sta bili

¹ Paketno pošiljanje ali angleško *packet-switching* je poseben program, ki je razbil daljše sporočilo na več manjših sporočil, ki jih je bilo enostavneje pošiljati eno za drugim. Sporočila so bila dolga med 25 in 100 besed. Ko so bila na drugi strani sprejeta, pa so se znova združila v pravem vrstnem redu (Debevc 1996, 14).

obe omrežji povezani, kar je postalo poznano pod imenom internet. Kasneje so se pričela pojavljati tudi druga omrežja, kot so BITNET (*Because It's Time*) in CSNET (*Computer Science Network*), ki so jih med seboj kmalu povezali (Honeycutt 1997, 13).

V letu 1987 je NSF (*National Science Foundation*) začela postavljati različne superračunalniške centre po Združenih državah Amerike. Med seboj so bili povezani z visoko hitrostno hrbtenično povezavo (*backbone*²), kar je omogočalo hitro prenašanje informacij skozi omrežje. S tem so na NSF želeli omogočiti uporabo teh računalnikov tudi drugim uporabnikom iz akademskih krogov in ne samo računalniškim ter vojaškim ekspertom. Razvili so svoje lastno omrežje, ki je imelo osnovo na ARPAnet tehnologiji prenosa paketov. Nato so posamezne zunanje točke povezali na superračunalniške centre, le-te pa posebej med seboj. NSFnet je tako tvorili povezavo, ki tvori hrbtenico omrežja internet in je dalo osnovo za njegovo nadaljnjo rast. V 90-ih letih je omrežje internet doseglo največji razmah s podporo podpredsednika Združenih držav Amerike Ala Gora, ki je zastavil cilj, da se v internet povežejo vsi pomembnejši zavodi, kot so šole, knjižnice, bolnišnice in drugi (Debevc 1996, 15).

Med pomembnejše dogodke pri razvoju interneta štejemo tudi ustanovitev ISOC (*Internet Society*). To je mednarodna nevladna organizacija za usklajevanje interneta in njegovih aplikacij ter tehnologij. Njegovi člani so ugledni izdelovalci računalniške opreme, dobavitelji informacijskih storitev, akademske ustanove ter individualni člani. Pomemben je, ker prek svojega organa za izdelavo internetnih standardov in dodeljevanje imen ter naslovov (IANA) uravnava usklajen razvoj interneta ter skrbi za usklajevanje in mednarodno sodelovanje. Leta 1995 pa smo ISOC dobili tudi v Sloveniji (Jerman-Blažič 1996, 13).

Zgodovina interneta in njegova natančna definicija sta sam temelj preučevanja spletnih navad mladostnikov v Sloveniji. Da pa bi natančneje razumeli, kakšne so internetne navade v slovenski družbi, sledi nekaj raziskav avtorjev in organizacij uporabe pri nas.

² Hrbtenica je »glavna omrežna povezava, na katero so vezana manjša omrežja. Dostavlja podatke med velikimi regionalnimi omrežji, ki pošiljajo podatke manjšim, nanje vezanim omrežjem.« (Jerman-Blažič 1996, 9).

2.3 UPORABA INTERNETA V SLOVENIJI

Glede na podatke Statističnega urada Republike Slovenije (SURs) o uporabi interneta v letu 2008, je imelo dostop do interneta v prvem četrtletju 59 % gospodinjstev. To je za eno odstotno točko več kot v enakem obdobju leta 2007. 41 % gospodinjstev ni imelo dostopa do interneta, ker so menili, da ga ne potrebujejo, da je njihovo znanje o uporabi računalnika in interneta pomanjkljivo, ker so stroški opreme previsoki, ter podobnih razlogov (SURs 2008).

Internet je v prvem četrtletju 2008 redno uporabljalo 58 % oseb v starosti od 10 do 74 let, kar je za 2 odstotni točki več kot v istem obdobju leta 2007. Največ jih je na internetu iskalo informacije o blagu in storitvah, pošiljajo in prejema elektronsko pošto ter bralo ali prenašalo spletne novice, časopise ali revije. Rednih uporabnikov interneta je bilo v prvi polovici 2008 največ med mlajšimi, saj je bilo med osebami, stariimi med 10 in 15 let, rednih uporabnikov interneta (ki so internet uporabili v zadnjih treh mesecih) kar 95 % (SURs 2008). Glede na telefonsko anketo RIS-a (Raziskava interneta v Sloveniji) pa je junija in julija 2008 internet že uporabilo 100 % respondentov, starih od 10 in 15 let, in prav tako 100 % mesečnih uporabnikov³ iste starosti (glej Tabelo 2.1.) (Brečko 2009, 6).

Tabela 2.1.: Število uporabnikov interneta v raziskavi SURs in RIS

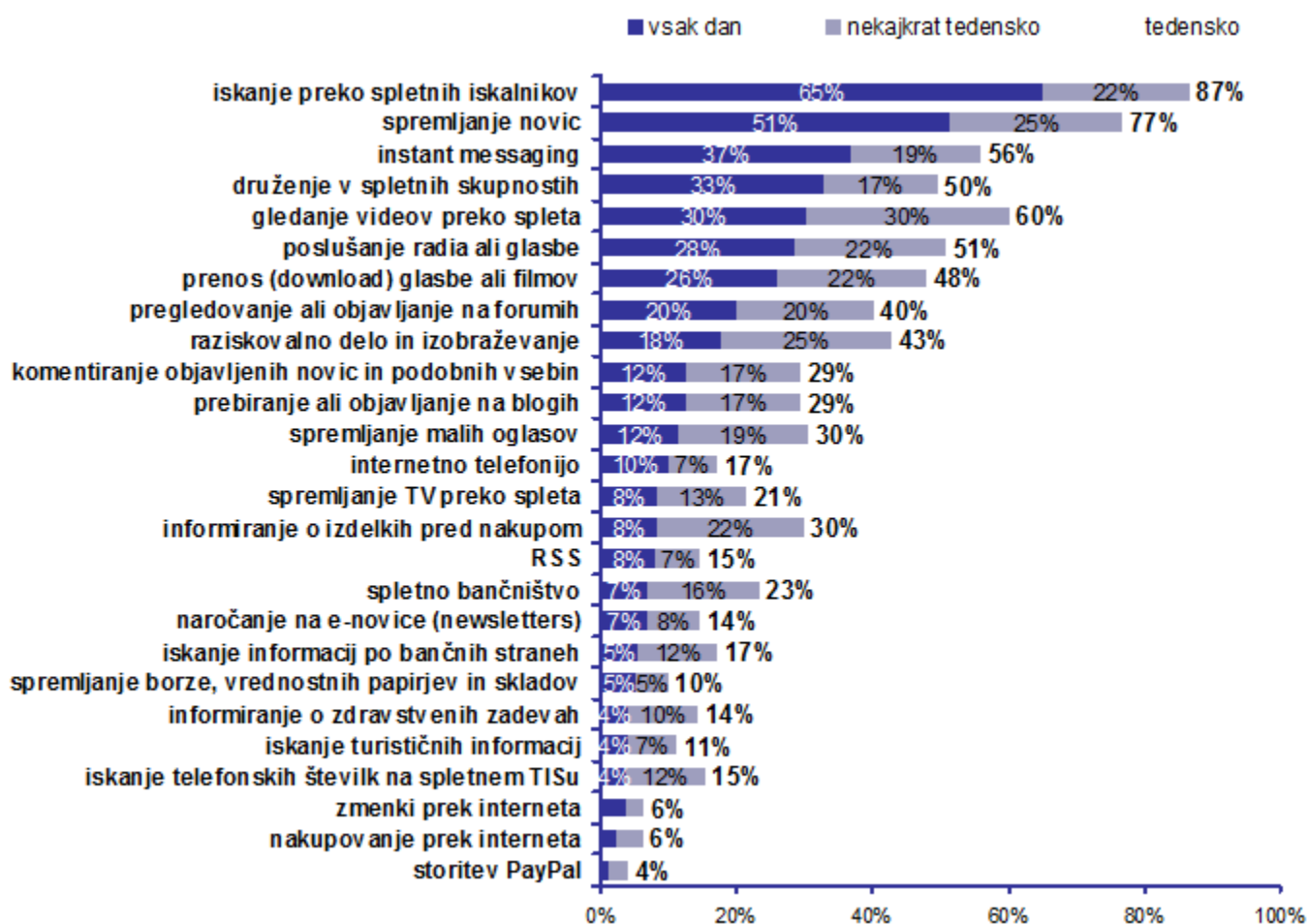
	SURs								RIS							
	Št. oseb v populaciji		vsak dan ali skoraj vsak dan		tedenski uporabniki		mesečni uporabniki		vsak dan ali skoraj vsak dan		tedenski uporabniki		mesečni uporabniki			
	v 1000	v 1000	%	v 1000	%	v 1000	%	v 1000	%	v 1000	%	v 1000	%			
10-15	111	76	69	101	91	104	94	84	76	107	96	111	100			
16-24	216	162	75	196	91	202	93	190	88	202	94	203	94			
25-34	312	192	62	247	79	259	83	219	70	265	85	272	87			
35-44	309	155	50	201	65	218	71	166	54	194	63	214	69			
45-54	317	83	26	118	37	127	40	117	37	139	44	156	49			
55-64	247	42	17	62	25	66	27	55	23	72	29	77	31			
65-74	187	4	2	7	4	7	4	15	8	20	11	30	16			
skupaj	1699	714	40	932	55	983	58	846	50	999	59	1.063	63			

Vir: Brečko (2009, 7).

³» Mesečni uporabniki: združene kategorije uporablja večkrat dnevno; skoraj vsak dan; nekajkrat tedensko, nekajkrat mesečno« (Brečko 2009, 6).

Podjetje Iprom, ki se ukvarja z načrtovanjem in izvedbo oglaševalskih akcij na internetu, je skupaj z raziskovalno družbo Valicon v juniju 2009 izvedlo raziskavo uporabe interneta v Sloveniji med 929 posamezniki. Ugotovljeno je bilo, da je pri nas že 78 % dnevnih uporabnikov spleta, torej tistih, ki ga uporabljajo vsak dan ali skoraj vsak dan. Najpogosteje internet uporabljajo mladi med 15. in 29. letom starosti. Glasbo in filme si s spleta vsak dan prenaša ena tretjina uporabnikov, nadaljnjih 22 odstotkov pa nekajkrat na teden. Prav tako skoraj 40 odstotkov gleda televizijo preko interneta vsaj nekajkrat na mesec. Največkrat se splet uporablja za iskanje informacij prek spletnih iskalnikov (glej Tabela 2.2.). Spletni nakup pa je opravilo kar tri četrtine internetnih uporabnikov (Iprom in Valicon 2009).

Tabela 2.2.: Namen uporabe spleta

Vir: Iprom in Valicon (2009).

Skozi celotno prvo poglavje smo tako dobili vtis o tem, kaj sploh je internet in kaj nam omogoča, ter podatke o spletnih navadah Slovencev in Slovenk. Jasno je, da je internet zelo popularen medij za mladostnike med 10. in 15. letom starosti, ki bodo sodelovali tudi v moji raziskavi. Ker pa je zelo pomembno, kako starši mladostnikov sami doživljajo internet in ker nam to lahko pove marsikaj o tem, kakšne so njihove vzgojne navade, se bom v naslednjem poglavju posvetila starševskemu odnosu do interneta.

3 STARŠI IN ODNOS DO INTERNETA

Dostop do interneta ima vedno več otrok in mladostnikov. Na žalost pa se starši in učitelji velikokrat ne zavedajo, da so lahko otroci izpostavljeni neprimernim vsebinam, ki jim lahko tudi škodujejo. Valkenburg in Soeters sta leta 1999 preučevala izkušnje otrok na internetu in ugotovila, da je imelo kar 25 odstotkov vsaj eno slabo izkušnjo na spletu (Valkenburg in Soeters v Soeters in Schaik 2006, 32).

Družina igra pomembno vlogo pri interaktivni uporabi interneta, saj so starši tisti, ki kupijo prvi računalnik, naročijo prvi internetni priključek in spodbujajo komunikacijo otrok preko elektronske pošte. Tipično so očetje tisti, ki spodbujajo otroka k uporabi interneta, matere pa so tradicionalno pri tem bolj zadržane in skeptične. Tudi brat ali sestra sta zelo pomembna pri spodbujanju uporabe interneta, saj sta v veliko primerih, ravno starejši brat ali sestra naučila mlajšega uporabljati internet. Kljub temu pa se moramo zavedati, da so tisti, ki vplivajo na osvojitve komunikacijskih tehnologij, vseeno največkrat vrstniki (McMillan in Morrison 2006, 78-82).

Po podatkih Eurobarometra 2006 največ slovenskih otrok uporablja internet doma (48 %), sledi pa uporaba interneta v šoli. 15 % slovenskih staršev svojim otrokom določa pravila o uporabi interneta, med katerimi jih največ (59 %) omejuje otrokovo uporabo interneta, 43 % jim omejuje dostop do določenih spletnih strani, 40 % pa jim ne dovoli nakupovati na spletu. Le 28 % slovenskih staršev meni, da so njihovi otroci že naleteli na škodljivo internetno vsebino, 62 % pa jih je prepričanih, da bi njihovi otroci znali pravilno ravnati v primeru, če bi naleteli na neprimerno spletno vsebino (Šterk in Zupanič 2006, 8). Kljub nekaterim prepričanjem pa je bilo vseeno ugotovljeno, da se starši in

učitelji največkrat sploh ne zavedajo, koliko časa otroci dnevno preživijo na internetu, saj kar 62 odstotkov otrok priznava, da skrivoma uporabljajo internet v šoli, pri prijateljih ali v knjižnicah (De Telegraf v Soeters in Schaik, 2006, 33).

Internet je v zadnjih letih postal zelo popularen. Raziskave kažejo, da kar 70 odstotkov staršev v ZDA, ki imajo doma otroke, uporablja internet. Taki starši so bolj navdušeni nad novimi tehnologijami in njihovimi pozitivnimi lastnostmi ter so prepričani, da otroci, ki obvladajo internet, hitreje napredujejo v življenju (PEW Research v Soeters in Schaik 2006, 31). Kljub temu pa starši menijo, da je internet lahko tudi zelo nevarno okolje za otroke, saj jih je 80 odstotkov zaskrbljenih, da naletijo na neprimerne vsebine, 57 odstotkov pa jih je zaskrbljenih, da bodo kontaktirali z neznanci (Blauw Research v Soeters in Schaik 2006, 31).

Za veliko družin je internet še vedno zelo minljiv, nepoznan, nepregleden in večkrat slab kot dober medij (Livingstone 2003, 149). Posledica borbe med starševskimi vzgojnimi strategijami in mladostniškim upiranjem je tako imenovan "digitalni generacijski razkorak", kjer najstniki in otroci igrajo ključno vlogo pri razumevanju interneta in so posledično tisti, ki pojasnjujejo njegovo vlogo ter uporabo svojim staršem (Ribak v Livingstone 2003, 149). V mednarodni organizaciji "Organisation for Economic Co-operation and development" (OECD) digitalni razkorak definirajo kot »razkorak med posamezniki, gospodinjstvi, podjetji in regijami na različnih socialnoekonomskih nivojih glede možnosti uporabe informacijskih in komunikacijskih tehnologij oziroma na njihovo uporabo interneta za različne aktivnosti« (OECD 2001, 3). Do njega pride, poleg zgodovinskih, socialnoekonomskih, geografskih, izobraževalnih in vedenjskih dejavnikom, velikokrat tudi zaradi generacijskih razlik (Cullen v Dolinčar in drugi 2002, 83).

Kljub temu, da glede na zgornje raziskave opazimo, da so starši vedno bolj odprti do interneta in da svojih otrok ne omejujejo preveč pri njegovi uporabi, je še vedno zaznati strah pred tem medijem. Zato bom v naslednjem poglavju pregledala otrokov pogled na uporabo interneta in na njegove pasti. S tem bom ugotovila, kaj sploh žene odraščajočo

mladino k, v prejšnjih dveh poglavjih ugotovljeni, vedno bolj pogosti uporabi tega medija.

4 MOTIVI OTROK IN MLADOSTNIKOV ZA UPORABO INTERNETA

Da bi ugotovili, zakaj je današnji mladini internet tako zelo privlačen, moramo preučevati njihove motive in nagnjenja za njegovo uporabo.

Mladostniki so po navedbah raziskav najbolj zavzeti uporabniki interneta. Za njih je bolj kot za ostalo populacijo značilno, da so na internetu, da preverjajo pošto, brskajo, prenašajo glasbo z njega in si pošiljajo sporočila. Poleg tega ga uporabljajo tudi za komunikacijo z učitelji, raziskovanje, kot pomoč pri šolskih projektih in za sprejemanje šolskih obvestil (Jones v McMillan in Morrison 2006, 75). Veliko komercialnih študij namreč ugotavlja, da otroci in mladostniki uporabljajo internet predvsem za iskanje informacij, za zabavo, kot pobeg pred dolgčasom in za njihove najljubše aktivnosti, kot so klepetanje, elektronsko pošto in druge oblike pogovora (Livingstone 2003, 149). Nekateri mladostniki pa internet uporabljajo samo kot posrednik, saj uporabljajo internet za zabavo, kot je nakup vstopnic preko interneta ali pa za pomoč pri dejavnostih v resničnem svetu (McMillan in Morrison 2006, 82-84).

Vedno več pa mladostniki uporabljajo internet za nakupovanje (Livingstone 2003, 149). Raziskava Mediamark Research & Intelligence (2008) ugotavlja, da »otroci, stari od 6 do 11 let, vse pogosteje uporabljajo internet za pridobivanje informacij o proizvodih, ki jih vidijo v oglasih«. Velik del otrok (46%) po tem, ko vidijo na televiziji ali v tiskanih medijih oglas za določen proizvod, ta produkt ali storitev poišče na internetu. Prav tako pa se verjetnost, da se na internetu zanimajo za oglaševan proizvod, večja s starostjo otrok – starejši kot otroci so, bolj jih zanimajo podrobnosti o oglaševani stvari (Mediamark Research & Intelligence 2008).

Poročilo ENISA-e (2008) je motive otrok za uporabo interneta razvrstila v osem kategorij:

- Interakcijo s prijatelji in pogovor o skupnih interesih.
- Ustvarjanje in pridruževanje skupnostim ali interesnim skupinam, komuniciranje mnenj in informacij na področju določenih interesnih področjih preko blogov, sporočil in ostalih orodij.
- Spoznavanje novih ljudi in prijateljev.
- Ustvarjanje in posredovanje originalne in zasebne vsebine, na primer slik in videov, z namenom samoizražanja.
- Ustvarjanje, objavljanje ali posredovanje glasbe.
- Igranje igrice.
- Imeti svoj lasten prostor, kljub temu, da so starši in sorodniki dejansko prisotni.
- Eksperimentiranje z lastno identiteto in novimi socialnimi omrežji.

Soeters in von Schaik (2006) sta v svoji raziskavi o izkušnjah otrok med osmim in dvanajstim letom starosti ugotovila, da so njihovi motivi za uporabo interneta naslednji: igranje igrice, klepetanje, prenašanje glasbe iz interneta na računalnik, iskanje informacij, ki jih potrebujejo pri šolskem delu ali podatke o svojih konjičkih. Poleg tega sta ugotovila, da tako dečki kot deklice igrajo igrice, razlikujejo pa se v tem, kakšne vrste iger igrajo. Fantje imajo raje nasilnejše igre, deklice pa raje rešujejo uganke ali iščejo izgubljen zaklad. Fantje poleg tega več prenašajo glasbo z interneta, deklice pa več uporabljajo klepetalnice ali elektronsko pošto. Razlike pa je bilo opaziti tudi v starosti. Mlajši otroci raje igrajo igrice in iščejo informacije preko interneta kot pa se pogovarjajo, kar pa lahko povežemo s tem, da še nimajo tako razvitih veščin, ki bi jih potrebovali za uporabo elektronske pošte ali za klepetanje.

V 1970ih in 1980ih letih je bilo prisotno prepričanje, da bo internet sčasoma omogočil razvoj načina povezovanja ljudi v medsebojno odvisno "globalno vas". Kanadski kulturni teoretik Marshall McLuhan je izoblikoval termin "globalna vas", ki opisuje njegovo utopično vizijo prihodnosti, v kateri bodo ljudje celega sveta povezani preko novih tehnologij in delovali v dobro vsem. Ljudje bi se preko interneta in drugih podobnih orodij povezali v združeno socialno skupnost, ki ne bi poznala omejitev časa in prostora (Carter in Weaver 2003, 138). V raziskavi McMillanove in Morrisonove (2006) je bilo

opaziti, da mladostniki ločujejo med realnimi skupnostmi in virtualnimi na internetu, vendar pa so realne velikokrat podlaga za nastanek virtualnih. Internet jim omogoča razvoj, upravljanje in rast teh skupnosti, vendar pa izkušnja povezanosti največkrat obstaja tudi v resničnem svetu. Mladim, ki študirajo v drugem kraju, internetna tehnologija omogoča, da so še vedno udeleženi v svoji domači skupnosti. To jim omogoča vse od branja časopisa v svojem domačem jeziku do komunikacije s prijatelji doma. Obenem pa jim ustvarjanje virtualne skupnosti omogoča tudi lažje šolsko delo, saj lahko hitro koordinirajo naloge, npr. preko elektronske pošte. Gregg (v Carter in Weaver 2003, 151) pravi, da sta »anonimnost uporabnikov interneta in njihova možnost igranja vlog /.../ svobodi, ki ne obstajata v komunikaciji v živo«. Nedavna raziskava je tudi ugotovila, da najstniki največkrat uporabljajo internet za to, da utrdijo razmerja v realnosti, bloge in lastne spletne strani pa pišejo in ustvarjajo, ker si želijo imeti občutek, da nekaj resnično obvladajo in da so kompetentni (Guan in Subrahmanyam 2009).

Motivov otrok za uporabo interneta je glede na raziskave zelo veliko. Predvsem jim je všeč anonimnost, ki jim jo ta virtualni svet ponuja, pa tudi hitri dostop do kakršnih koli informacij, storitev ali ljudi v vsakem trenutku. Z namenom boljšega razumevanja izkušenj otrok na internetu pa se bom sedaj podrobneje posvetila pozitivnim aspektom oziroma prednostim interneta in tako še natančneje ugotovila, zakaj jim je splet tako prirasel k srcu.

5 POZITIVNE IZKUŠNJE OTROK IN MLADOSTNIKOV NA INTERNETU

Kadar govorimo o pozitivnih vidikih uporabe interneta med mladimi, se moramo zavedati, da je definicija pozitivnih aspektov veliko težja kot negativnih, saj celotni družbi primanjkuje konkretna vizija o vodenju in oblikovanju naših pričakovanj o internetni uporabi (Livingstone 2001, 8).

V raziskavi Soetersa in von Schaika (2006) otrok med 8. in 12. letom starosti, so mladi kot pozitivne strani interneta omenjali zabavne zgodbe ali slike, drugi pa prijetne izkušnje, ki jim jih omogoča internet za iskanje informacij o konjičkih, za komunikacijo s

prijatelji ali pa spoznavanje novih ljudi. Seveda pa otroci največkrat pozitivne izkušnje povezujejo z igranjem igrice in s sprostitvijo, ki jo to omogoča.

McMillan in Morrison (2006) sta analizirali eseje 72 mladostnikov med 13. in 18. letom starosti, da bi ugotovili, kako internet vpliva na življenje mladih. Ugotovili sta, da večina mladostnikov povezuje pozitivno stran interneta z možnostjo ustvarjanja različnih identitet, saj se samodefinirajo kot unikatni posamezniki. To pa je v skladu s teorijami, ki pravijo, da internetne identitete niso znatno drugačne od tistih v resničnem življenju. Za nekatere je pomembno tudi to, da lahko poiščejo alternative dominantnim pogledom na svet in življenje v njem ter se tako izobražujejo (McMillan in Morrison 2006, 78-79).

Sonia Livingston (2001) pravi, da so dejanske prednosti interneta največkrat povezane s kvaliteto izobraževanja, kulturnega izraza in pismenosti:

1. Kvalitetno izobraževanje: Starši največkrat internet prinesejo v svoj dom zato, da bi omogočili boljše izobraževanje svojega otroka, pozabljajo pa na drugačne prednosti, kot je hitrejši in priročnejši dostop do učiteljev in sošolcev preko elektronske komunikacije. Poleg tega jim internet omogoča pridobivanje dragocenih izkušenj na področju tehnologije, ki jih bodo lahko uporabili pri kasnejši zaposlitvi ter spodbuja manj motivirane učence, da na drugačen, zanimivejši in zabavnejši način širijo ali izpopolnjujejo svoje znanje.

2. Kulturni izraz: Otroci in mladostniki imajo pravico do brezskrbnosti na internetu, kar pomeni, da bi morali imeti možnost izogibanju strani s seksualno ali nasilno vsebino ter omogočanje dostopa do visoko kvalitetnih vsebin. Taka izkušnja jim bi omogočala razvoj vseh svojih potencialov ter izraziti svoje izkušnje in kulturo ter s tem utrditi občutek pripadnosti določeni skupnosti.

3. Pismenost: Da bi mladostniki lahko popolnoma razvili svoje potenciale, morajo imeti določene kompetence. *Analitična kompetenca* omogoča razumevanje formalnih kvalitet interneta, kar vključuje razumevanje zgradbe internetnih strani, teksta na njih, kodov in drugih pogojev za učinkovito rabo interneta. *Kontekstualna kompetenca* zajema razumevanje širšega kulturnega, socialnega, ekonomskega in političnega konteksta, v katerem so konstruirane internetne informacije, ter kritičen pogled na njih. *Standardna*

kompetenca zahteva razumevanje klasičnih internetnih strani in vedenje o tem, zakaj so pomembne, zanesljive in v pomoč. *Produksijska kompetenca* omogoča produciranje internetnih vsebin, njihovo interpretacijo ter uživanje v njih, na primer v participaciji v klepetalnici.

Brane Šalamon (1998) pravi, da bomo na internetu našli izobraževalne vire, vire za dodatna znanja ter zbirke informacij z različnih področij, pomoč pri svojem delu, spremenili bomo svoje bralne navade, saj bomo na internetu našli nove ali pa še neobjavljene knjige, povečalo se bo naše znanje o tehnologiji in informatiki, z elektronskimi pismi se bomo povezali s svetom ter se zabavali (Šalamon 1998, 11-12). Poleg tega nove tehnologije, kot je internet, omogoča komuniciranje s profesorji in učitelji, prijatelji ter igranje interaktivnih igrice (Insafe 2008, 5).

Raziskovalci tudi napovedujejo, da bo generacija otrok in mladostnikov, ki so zrasli skupaj z internetom, najverjetneje bolj izobražena, kreativna in bo imela več socialnih veščin, saj lahko na spletu posameznik eksperimentira s svojo identiteto (Rice v McMillan in Morrison 2006, 75). Kar nekaj dokazov pa je tudi za to, da računalnik in uporaba interneta izboljšujeta rezultate na testih, učenje zgodovinske kronologije in motivacijo za učenje (Guan in Subrahmanyam 2009).

Brown in Keller (2000) trdita, da najstniki uvrščajo internet k staršem in vrstnikom kot pomemben vir informacij o spolnosti. Predvidevata, da je temu tako, ker so mediji bolj nagnjeni k predstavljanju spolnosti kot nekaj pozitivnega kot pa njenim problemom in posledicam. Kljub temu pa menita, da se že odvijajo pomembni premiki k bolj zdravim in poučnim stranem, ki predstavljajo spolnost bolj objektivno. Veliko je že strani, kjer lahko mladostniki najdejo informacije o vsem, povezanem z varnimi spolnimi odnosi, ki največkrat vključujejo tudi sezname najbolj pogostih vprašanj in odgovorov. »Mediji so danes pomembni vir informacij o spolnosti in bodo vedno bolj tudi v prihodnje. Zaradi tega se morajo nadaljevati prizadevanja, da bodo mediji predstavljali še bolj zdrav pogled na spolnost« (Brown in Keller 2000, 256).

Barack in Sadovsky (2008) sta ugotovila, da je mladina, ki je imela probleme s sluhom uporabila internet kot pripomoček za komunikacijo. To je imelo tudi zelo pozitiven učinek na njihovo splošno počutje. Virtualni svetovi omogočajo otrokom, da na različne načine zgradijo izobraževalne in emocionalne sposobnosti s tem, da pomagajo spodbujati domišljijo in splošno znanje. Mladi ljudje so spodbujeni, da sodelujejo skupaj v različnih virtualnih svetovih in participirajo v skupinskih tekmovanjih. Tako tekmovanje spodbuja skupinski duh, razvoj razmerij in kreativnost (ENISA 2008, 26). Spletne igrice, kjer istočasno igra več posameznikov, ki med seboj tekmujejo, na primer spodbujajo širjenje socialnih in kulturnih norm oziroma spodbujajo hitrost reševanja problemov, praktičnega dela in razvoj kolektivne inteligence (Steinkuehler v ELSPA 2006, 23).

Tako sami mladostniki kot marsikateri strokovnjaki na internet gledajo kot na dobrodošlo inovacijo v sedanosti, ki pomaga zdržati tempo, ki ga sodoben način življenja narekuje. Navedeni avtorji poudarjajo, da je ravno internet tisti, ki otroke izobražuje in razvija njihovo kreativnost, boljšo organiziranost in sodelovanje. Vendar pa ravno to, da imajo na internetu vsi dostop do vseh in vsega, lahko postane vzrok nekaterih negativnih izkušenj in nevarnosti, ki se jim posvečam v naslednjih dveh poglavjih. V prvem bom navedla nekaj teoretskih pogledov, izhajajočih iz različnih raziskav in mnenj avtorjev, ki se usmerjajo na nevarnosti interneta in negativne izkušnje na njem. V drugem delu pa se bom posvetila v današnjem času vedno pogostejšem pojavu – odvisnosti od interneta.

6 NEGATIVNE IZKUŠNJE OTROK NA INTERNETU

ENISA (2008) poudarja, da so glavna področja problematike uporabe interneta med otroci in mladostniki: nasilje, nadlegovanje, nelegalna vsebina in zloraba otrok. Poleg tega je lahko problem tudi v nezavarovanih okoljih, v pomanjkanju izobraževalnih vsebin na internetu, v marketingu in v visokih stroških uporabe interneta.

Leta 1999 je 24,7 odstotkov anketiranih otrok doživelo neprijetno izkušnjo na internetu, do leta 2004 pa se je to število povzpelo na 50 odstotkov. Največkrat so se srečali s pornografijo, internetnimi virusi, grožnjami poznanih ljudi ali grožnjami neznanih ljudi. 80 odstotkov jih je za izkušnjo nekomu povedalo, vendar kar v 45 odstotkih prijatelju in

ne staršem ali učiteljem (Soeters in Schaik 2006, 34). Ugotovljeno je tudi bilo, da je več deklic kot dečkov doživelo negativno izkušnjo na internetu, kar se največkrat nanaša na pornografijo. Prav tako so deklice večkrat doživele grožnje preko interneta kot dečki, kar lahko povežemo s tem, da več komunicirajo preko interneta in da jih je večkrat strah kot dečke (Valkenburg v Soeters in Schaik 2006, 34).

Veliko mladih je priznalo tudi to, da se počutijo prestrašene in prizadete od tistih, ki vedo o internetu več kot oni sami. Poleg tega pravijo, da je občasno težko ostati zvest svojim prepričanjem, saj si na internetu priča različnim pogledom na politiko, vero, kulturo in ostale stvari. Nekateri mladi izražajo skrb pred internetno socializacijo, ker naj bi imela vpliv na realno družbeno življenje (McMillan in Morrison 2006, 76-86).

Z namenom boljšega razumevanja problematike interneta se v pričujočih podpoglavjih posvečam problematiki nasilja na internetu in natančneje definiram nevarnosti, ki jih internetna sfera ustvarja.

7 PROBLEMATIKA NASILJA V MEDIJIH

Že dolga leta starše, pedagoge in raziskovalce vznemirja vprašanje, ali nasilje v medijih dejansko povečuje nasilnost otrok in viša stopnjo nasilja v družbi. Kljub temu, da različne raziskave kažejo različne rezultate, nas mora biti najbolj strah dveh posledic nasilja v medijih: posnemanja in otopelosti (Košir 1996, 89). Na splošno bi lahko rekli, da so škodljive tiste internetne vsebine, »ki prizadenejo čustva določenih oseb oziroma družbenih skupin (npr. spletne strani o nasilju, umorih, spletna mesta za spodbujanje rasizma, anoreksije ali samomorov ipd.)« (Šterk in Zupanič 2006, 16).

Obstaja kar nekaj razlag, zakaj lahko nasilje v medijih rodi nasilje v realnosti. Splošna človeška tendenca je, da počne tisto, kar delajo drugi v določenem okolju, saj to razume kot normalno, splošno sprejeto vedenje. To pa je predvsem pomembno v primeru otrok in mladostnikov. Ko opazujejo nasilje, to lahko vodi v to, da ga pričnejo sprejemati oziroma jim postane vzor ali pa ga preprosto pričnejo posnemati v realnosti. Po drugi strani pa posamezniki postajajo vedno bolj otopeli oziroma desinzibilizirani. Čeprav nekatera

nasilna vedenja na začetku vzbujajo grozo in odpor, pa ponavljajoče nasilne podobe delujejo manj resno in znižujejo možnost, da ne bi kaj takega počel tudi sam (Christensen 1990, 139-140).

Zavedati se moramo, da za posledice uporabe množičnih medijev ni toliko pomembno, kaj otroci gledajo, berejo, igrajo, temveč v kakšnih socialnih in komunikacijskih okoliščinah to počnejo, predvsem pa, kdo je ta oseba, ki to počne. Ker je tudi v Sloveniji veliko problematičnih družin, imajo tudi na njihove člane nasilni prizori močnejše učinke kot v tistih družinah, ki skrbijo za otrokov telesni, duševni, duhovni in socialni razvoj (Košir 1996, 89-90). Avstralski inštitut za kriminologijo je objavil študijo o nasilju v medijih in med drugim ugotovil, da je gledanje nasilja »povezano z naraščanjem agresivnosti, z zmanjšanjem občutljivosti za nasilje in naraščanjem strahu pred kriminaliteto« (Brown v Petrovec 2003, 11). Vendar pa poleg tega opozarja tudi, da sicer nasilje v medijih lahko vpliva na nasilna dejanja, vendar pa to ni edini razlog, saj obstaja veliko različnih vplivov na nasilno vedenje (Brown v Petrovec 2003, 11).

7.1 NESTRPNOST

Internet je okolje, kjer se lahko organizirajo skupine, ki spodbujajo rasne, etične, spolne ali seksualne ekstremizme. Elektronska pošta je ena od oblik, preko katere lahko rasistični posamezniki ali skupine nadlegujejo druge. V zadnjih letih so se deviantni posamezniki naučili, kako biti komaj opazen, skrit in nedolžen na prvi pogled in se pojavljati na mestih, kjer se zbirajo mladostniki. Starši in učitelji take strani zelo težko opazijo, saj so namenjene predvsem otrokom in mladostnikom (Carter in Weaver 2003, 156-157).

Veliko nasilja se dogaja tudi na spletnih forumih ali klepetalnicah, ki so namenjene izražanju mnenj o določenih temah. Te komunikacijske tehnologije omogočajo sovražno nastrojenim skupinam, da širijo svoje sovražne ideje. Nasilna propaganda pa se lahko širi tudi preko elektronske pošte in tako doseže zelo širok krog posameznikov. (Šterk in Zupanič 2006, 16)

Revija Mladina je v številki 35 (28. 8. 2000) v članku z naslovom "Rasizem v vsako vas" ugotovila, da je »širjenje sovraštva in rasizma prek interneta /.../ veliko nevarnejše kot prikazovanje spolnih praks« (Cerar 2000). Francozi so namreč pričeli s kampanjo proti avkcijskim stranem Yahooja, saj je tam kar 1200 artiklov z nacistično vsebino. Vendar pa je problem v tem, ker je sedež Yahooja v Združenih državah Amerike, kjer je svoboda govora zajamčena z ustavo (Cerar 2000).

7.2 NASILNE RAČUNALNIŠKE IGRICE

Tako kot sam nastanek interneta so na začetku tudi računalniške igrice temeljile na vojskovanju. Ameriška feministka Donna Haraway pravi, da je razvoj novih tehnologij prinesel razvoj t.i. "vojaške imaginacije", saj je »kultura video igrice močno orientirana k individualnemu in nezemeljskemu tekmovanju, uničevanju planeta in znanstveno-fantastičnega pobega od posledic teh dejanj« (Haraway v Carter in Weaver 2003, 139).

Nekatere teorije govorijo o tem, da nasilne računalniške igrice pripomorejo k temu, da postanejo igralci agresivnejši, druge pravijo, da vzbujajo strah in s tem zmanjšujejo agresivnost pri igralcih, tretje pa, da igre igralce otopijo in se ti nanje navadijo ter jim ne pomenijo več ničesar. Nenazadnje pa nekatere teorije pravijo tudi to, da nasilne računalniške igre delujejo sproščujoče in zmanjšujejo agresivnost v realnosti. Dejstvo pa je, da smo si ljudje med seboj različni in tako bodo nasilne računalniške igrice res vzpodbudile strah pred dejanskim nasiljem, pri drugih pa bodo vzpodbudile nasilno vedenje. Težave torej nastanejo takrat, ko igralec mehanizme, ki jih je spoznal v igriceh, prenese v vsakdanje življenje (Šterk in Zupanič 2006, 17). Posebno zaskrbljenost pri igranju nasilnih računalniških igrice je javnost pokazala leta 1999, ko je prišlo do streljanja na srednji šoli Columbine High School v Littellonu v Združenih državah Amerike. Eden izmed morilcev naj bi namreč moril po vzoru nasilne računalniške igrice 'Doom' (Carter in Weaver 2003, 141).

Britanski častnik Daily Telegraph je leta 1993 izdal članek, v katerem trdi, da postaja povezava med otrokovo uporabo nasilnih video igrice in nasilnim vedenjem. V njem trdijo, da po raziskavah Aston University kar 60% otrok pravi, da je že videlo druge

otroke, kako posnemajo nasilna dejanja igrice, ki jih igrajo (Daily Telegraph v Carter in Weaver 2003, 140).

Kljub temu, da je javnost zaskrbljena zaradi nasilja v računalniških igricah, pa Alloway in Gilbert trdita, da računalniške igrice in njihove kulture ne moremo ločevati od širše kulture, kjer je nasilje v osnovi konstruirano. Nasilje je povsod in se mu ne moremo izogniti (Alloway in Gilbert v Carter in Weaver 2003, 142).

7.3 PEDOFILIJA in OTROŠKA PORNOGRAFIJA

»Kadarkoli je otrok posnet ali slikan v seksualno eksplicitnem smislu, je podvržen surovi kršitvi njegovih ali njenih človekovih pravic. Vsaka pornografska fotografija ali posnetek postane permanenten dokaz zlorabe otroka« (Calcetas-Santos v Arnaldo 2001, 58).

Medtem ko pomembnost interneta kot izobraževalnega orodja raste, pa lahko istočasno povzroča resno grožnjo otrokom in mladostnikom. Obstajata dva načina, kako lahko otroška pornografija doseže in škoduje otrokom: da jo nepoučeni gledalec vidi ali pa, da sam nastopa kot subjekt filmov ali slik, predvajanih na internetu. Otroška pornografija, ki so ji lahko otroci izpostavljeni, ima lahko obliko teksta, slik ali komunikacije preko internetnih klepetalnic oziroma IRC-a (*Internet Relay Chat*)⁴ Klepetalnice so posebej nevarne, saj omogočajo uporabniku, da se skriva za lažno identiteto. Kljub temu pa lahko otroka zelo hitro zamika, da poda resnične informacije o sebi, ki lahko pripeljejo do dejanskega izkoriščanja otrok preko prostitucije in/ali pornografije (Calcetas-Santos v Arnaldo 2001, 58). Spolno nadlegovanje preko klepetalnic je največkrat usmerjeno na ženske in je sestavljeno iz pošiljanja elektronskih sporočil s seksualnimi predlogi, distribucije nezaželenih pornografij, prikazovanja nezaželenih spletnih strani seksualne narave ipd. (Carter in Weaver 2003, 143).

Zanimivo je, da nekatere strani s prepovedano vsebino sicer preganjajo ali pa celo izsledijo ponudnike pornografskega pedofilskega gradiva, vendar pa marsikje velja

⁴ IRC »uporabnikom omogoča pogovore s pisanjem na tipkovnici prek Interneta v istem (realnem) času« (Šalamon 1997, 17).

načelo svobodnega izražanja, ki ima prednost pred morebitno prizadetostjo posameznikov, tudi posebno ranljivih skupin, kot so otroci in mladostniki (Petrovec 2003, 36).

World Health Organization (WHO) pedofilski dejanja definira kot »seksualna vedenja, kjer odrasli starejši (16 let in več), največkrat moškega spola, nadlegujejo otroke (13 let ali manj)« (Dunaigre v Arnaldo 2001, 45.) Pedofili se dandanes organizirajo v spletne skupnosti in imajo možnosti, da se otrokom predstavijo kot njihovi vrstniki. To pretvarjanje jim omogoča, da zelo hitro najdejo potencialno žrtev. Vdor v zasebnost otrok in najstnikov pa lahko pomaga tudi pri pridobitvi informacij o žrtvi z zelo malo truda. Poleg tega pa jim internet tudi omogoča, da si izmenjavajo informacije o otrocih na organiziranih forumih (Mahoney v Arnaldo 2001, 81). Najbolj zaskrbljujoče dejstvo pa je to, da je celotno njihovo delovanje in igranje največkrat usmerjeno k temu, da se z mladoletno osebo srečajo tudi v realnem življenju (Šterk in Zupanič 2006, 17).

Trenutno obstajata dve nasprotni si debati na temo spletne pedofilije in pornografije. Na eni strani so kritiki, ki pravijo, da internet omogoča preprosto, poceni in globalno kroženje podob in informacij, kar pomeni, da bosta spletna pedofilija in pornografija postali čedalje bolj pogosti. Po drugi strani pa naj bi ravno ta lastnost interneta, da omogoča hiter in lahek dostop do pedofilskih in pornografskih materialov, povzročila ogorčenje in zahteve po večji legalni opreznosti in sankcijam (Carter in Weaver 2003, 151). Nekateri pa celo trdijo, da otroci in mladostniki niso sedaj v nič večji nevarnosti kot so bili pred iznajdbo interneta, saj uradne statistike kažejo, da otroke največkrat zlorabljuje starši ali bližnji sorodniki (Home Office 2002 v Carter in Weaver 2003, 152).

7.4 NASILJE V PORNOGRAFSKIH PRIZORIH

Nekateri vidijo pornografijo kot vrsto svobodnega govora, spet drugi pa kot del medijskega nasilja, ki lahko prizadene ženske in otroke. Kot prvo pa se moramo zavedati, da je sam pojem pornografije zelo težko definirati. Kar je za enega pornografija, je za drugega erotika. Ameriška radikalna feministka Russell definira pornografijo kot »material, ki kombinira spolnost in/ali razkrivanje genitalij, ki degradirajo ali zlorabljuje

na način, da spodbujajo, potrjujejo ali opravičujejo taka vedenja« (Russell v Carter in Weaver 2003, 97). Največkrat ločujemo med "mehko" pornografijo (t.i. soft-core) in "trdo" (t.i. hard-core), pri čemer se prva od druge razlikujeta po tem, da je "trda" pornografija tista, kjer se prikazujejo spolno eksplicitni prizori, erekcije in penetracija (Carter in Weaver 2003, 97).

Zanimiv pa je pogled, ki ločuje med tremi različnimi tipi materialov s seksualno vsebino, kjer sta prva dva zagotovo sporna (Easton v Carter in Weaver 2003, 97):

- Ekspliciten seks z nasiljem;
- Ekspliciten seks brez nasilja, vendar pa kaže ponižujoče in nečloveške prizore;
- Ekspliciten seks brez nasilja, ki ni niti ponižujoč niti nečloveški.

Prav tako kot ostala nasilna vedenja, lahko tudi seksualno nasilje rodi agresivnost v realnem svetu. Dva faktorja, ki lahko kažeta na nevarnost nasilnih pornografskih vsebin, sta povezana s seksualno eksplicitnostjo. Eden izmed njiju je *stimulus-odziv*: če nekaj oseba zaznana določeno stvar kot zelo zaželeno, na primer seks, in je ta stvar podzavestno povezana z nečim drugim (na primer nasiljem), bo nasilje videno v pozitivni luči kot seks. Asociacija zelene stvari z nasiljem lahko rezultira v tem, da prva stvar povzroči misel na drugo stvar in se lahko pokaže tudi v nasilju v resničnem življenju (Chistensen 1990, 141).

Po drugi strani pa se veliko strokovnjakov ne osredotoča toliko na samo definicijo pornografije, temveč predvsem na t.i. pornografsko vedenja, ki ga lahko zasledimo marsikje, od reklam do filmov. Degradiranje posameznikov se namreč lahko prikazuje tudi drugače, ne samo s seksualno eksplicitnimi prizori (Gracyk v Carter in Weaver 2003, 98).

7.5 SPLETNO ZALEZOVANJE

Zalezovanje je definirano kot »vedenja, sestavljena iz ponavljajočih in vztrajnih namer komunikacije z drugo osebo« (Mullen v Carter in Weaver 2003, 145). Meloy in Gothard (v Carter in Weaver 2003, 145-146) pa pravita, da je zalezovanje »uporno, škodoželjno in

ponavljajoče zasledovanje ter nadlegovanje druge osebe, ki ogroža njeno ali njegovo varnost.« Internet sedaj omogoča, da zalezovalec pošlje enako sporočilo več ljudem v zelo kratkem času (Carter in Weaver 2003, 146).

Splošno obstajajo principi, po katerih spletno zalezovanje deluje. Prvo, nezahtevana elektronska pošta je velikokrat znak zalezovanja, še posebej, če vključuje škodoželjna, sovražna besedila. Drugo, zalezovalci so lahko tudi tisti, ki pošiljajo večje količine nezaželene ali oglasne pošte ("spama") in virusov. Seveda, pošiljanje "spama" še ne pomeni zalezovanja samega po sebi, lahko pa se v to sprevrže, če je taka elektronska pošta prejeta večkrat in istočasno zastrašuje (Ogilvie v Carter in Weaver 2003, 146).

Druga vrsta spletnega zalezovanja pa se največkrat pojavlja v klepetalnicah in javnih internetnih forumih oziroma tam, kjer je identiteta zalezovalca še veliko bolj skrita. Tako zalezovalec nadleguje in grozi svoji žrtvi praktično brez možnosti, da se ga identificira. Velikokrat internetno zalezovanje tudi prestopi meje interneta ter se preusmeri v telefonsko nadlegovanje, pošto, vandalizem in psihične napade (Laughren v Carter in Weaver 2003, 146).

Tretja vrsta spletnega nadlegovanja pa je računalniško nadlegovanje, kjer prestopnik uporabi internet in Windows operacijski sistem, da poveže njegov ali njen računalnik neposredno na drugega z namenom kontrole nad vsebinami. Računalniško zalezovanje zelo zmanjša občutek virtualne in fizične razdalje med žrtvijo in zalezovalcem. Žrtev se tega lahko reši tako, da se odpove svojemu internetnemu naslovu in si izbere drugega (Carter in Weaver 2003, 147).

8 PROBLEMATIKA ZASVOJENOSTI Z INTERNETOM

Poleg vseh teh negativnih posledic nasilja na internetu se v zadnjem času pojavlja tudi koncept zasvojenosti s tem medijem, ki ga je podrobneje raziskovalo veliko teoretikov. V nadaljevanju se torej posvečam problematiki zasvojenosti z internetom, različnim definicijam in pogledom nanjo ter vzrokom za nastanek tovrstne odvisnosti. Po zapisih različnih avtorjev naj bi na prekomerno uporabo interneta vplivale predvsem

psihosocialne predispozicije posameznikov, ki zaradi določenih socialnih nekompetenc razvijejo močno potrebo po pobegu iz realnosti v virtualni svet.

8.1 ODVISNOST OD INTERNETA

Odvisnost katerekoli vrste je tradicionalno povezana z nekontrolirano potrebo, pretirano uporabo in nadaljevanje te uporabe, kljub problemom, ki jih stimulans povzroča. Za odvisnost je torej značilno: preveliko prepuščanje substanci ali drugemu stimulusu, toleranca, umik iz realnosti, hrepenenje po stimulusu in pomanjkanje kontrole. Odvisnosti vedno nekaj dosežejo za posameznike, vendar so te ugodnosti le iluzija ali pa so samo trenutne. Odvisnost od interneta daje uporabnikom že prej omenjeno anonimnost elektronskih transakcij, kar omogoči pobeg iz realnosti, od psiholoških težav in emocij (Young 2004, 402-405).

Zasvojenost z internetom je širok pojem in pokriva veliko problemov (Soule in drugi 2003, 65):

- Odvisnost od virtualne spolnosti – odvisnost od pornografije.
- Odvisnost od virtualnih razmerij – spletna prijateljstva, sklenjena v klepetalnicah.
- Internetna kompulzivnost – obveza po igranju iger, nakupovanju, ipd.
- Informacijska preobremenitev – pretirano iskanje podatkov na internetu.
- Odvisnost od računalnika – nenadzorovano igranje igrice in programiranje.

Zavedati se je treba, da ni veliko raziskav, ki bi natančno določale in opisovale odvisnost od interneta. Griffiths na primer predvideva, da je odvisnost od interneta neke vrste tehnološka odvisnost in le ena izmed veliko vedenjskih odvisnosti (Griffiths v Chou 2000, 66). Kennel pa jo medtem definira kot psihološko zanašanje na internet, ne glede na vrsto aktivnosti na njem (Kennel v Chou 2000, 66).

Davis govori o odvisnosti od interneta kot veliko več kot le vedenjski odvisnosti. Namesto tega jo koneceptualizira kot določen vzorec z internetom povezanih znanj in vedenj, ki imajo negativne posledice. Ugotavlja, da obstajata dve vrsti problematične uporabe interneta oziroma odvisnosti: specifična in splošna. Specifična vključuje

pretirano uporabo ali zlorabo določenih internetnih funkcij (igranje iger preko interneta, trgovanje, iskanje seksualnega materiala itd.). Po drugi strani pa je splošna odvisnost definirana kot večstransko pretiravanje pri uporabi interneta, ki ima negativne osebne ali profesionalne posledice. Z drugimi besedami je v tem primeru pomembna sama izkušnja biti na internetu in ne opravljati na njem določene funkcije (Davis v Caplan 2002, 555).

Kandell ugotavlja, da so za internetno odvisnost značilni: veliko zanimanje za internetne aktivnosti, neprijetni občutki, ko nimaš dostopa do njega, toleranca do posledic, ki jih ima daljša uporaba interneta in zanikanje problematičnega vedenja (Kandell v Caplan 2002, 556).

V neki študiji Tajvanskih učencev pa so raziskovali odvisnost od interneta na podlagi Stephensonove knjige *Play Theory of Mass Communication* iz leta 1988. Predvidevali so, da uporaba interneta povzroča neke vrste konstanten užitek, ki nato povzroči, da ga uporabljajo znova in znova (Chou 2000, 67).

8.2 PSIHOSOCIALNE PREDISPOZICIJE IN UPORABA INTERNETA

Za raziskave današnjega časa je zelo zanimiva povezava med uporabo interneta in psihološkimi ter socialnimi značilnostmi posameznika (na primer osamljenostjo in nizko samozavestjo). Veliko avtorjev, ki se ukvarjajo s tem, celo predvideva, da ima internet neke vrste potencial, ki povzroča, da postanemo od njega tudi odvisni. Kimberly S. Young v svoji knjigi *Caught in the net* (1998) pravi: »Namesto, da bi postal tehnološki rešitelj naših časov, se internet pojavlja kot odvisnost tisočletja s svojim predirljivim napadom na naš um in dušo« (Young 1998, 13).

Davis razvija svojo idejo o povezavi psihosocialnih predispozicij z internetno uporabo. Pravi, da imajo posamezniki, ki trpijo za določenim psihološkimi ali socialnimi problemi, na primer osamljenostjo, že po naravi več negativnih percepcij o svoji *socialni kompetenci* kot ljudje brez teh težav. Tako ti ljudje razvijejo *preference za internetno socialno interakcijo* kot alternativo komunikaciji v živo ("face-to-face"), ker jo zaznajo kot varnejšo in se v njej lažje razkrivajo (Davis v Caplan 2003, 627).

Zaznave samega sebe kot socialno nekompetentnega, torej nezmožnega družbenega komuniciranja, lahko vodi ljudi z določenimi socialnimi in psihološkimi težavami v iskanje alternativ, ki bi bile manj preteče kot komunikacija v živo. Po mnenju McKenna, Greena in Gleasona naj bi taki ljudje »večinoma čutili, da lažje pokažejo resničnega samega sebe na internetu kot ljudem v realnosti« (McKenna v Caplan 2003, 628-629). Argument te trditve torej pravi, da bo na primer osamljen ali nizko samozavesten človek lažje razvil preference za internetno socialno interakcijo kot duševno ali socialno bolj zdrav. *Preferenca za internetno socialno interakcijo* je tako kognitivni in od posameznika odvisni konstrukt, za katerega so značilna prepričanja, da je varneje, učinkoviteje, zaupneje in udobneje komunicirati preko interneta kot na tradicionalen način v živo (Caplan 2003, 629).

Poleg tega naj bi internetna uporaba ljudem, ki trpijo za duševnimi težavami, omogočala še nekaj drugih stvari. Dovoljena je namreč večja anonimnost posameznika, veliko večji nadzor nad samoprezentacijo (ljudje lahko zamolčijo ali priredijo informacije, ki bi lahko bile neprijetne, prav tako pa si je mogoče izmisliti, poudariti ali celo pretiravati v predstavitvi svojih pozitivnih značilnosti), močnejše in intimnejše samorazodevanje, manjše socialno tveganje (zmanjšani osebni stroški, če bi interakcija propadla) in manjšo socialno odgovornost do drugih. Anonimnost kot ena najpomembnejših značilnost interneta naj bi dovoljevala bolj pretirano, idealizirano in varljivo samopredstavitev, kot je mogoča v "face-to-face" komunikaciji. Poleg tega je internetna komunikacija nekoliko bolj neosebna, saj je zelo zmanjšano število kontekstualnih in neverbalnih namigov (Caplan 2003, 629-631).

Young je v svoji raziskavi o odvisnosti od interneta v knjigi *Caught on the net* (1998) razvrstila ljudi v skupine, ki imajo največ možnosti, da postanejo odvisni od njega. V eno izmed skupin je tako uvrstila ljudi, ki trpijo za čustvenimi in psihološkimi problemi. Ugotovila je, da je kar 54 odstotkov odvisnikov od interneta poročalo o predhodni kronični depresiji, zaskrbljenosti in nizki samozavesti. Odkrila je tudi, da si veliko odvisnikov na internetu prilasti novo identiteto. Spreminjajo jo glede na svoje počutje in

želje. Osamljeni ljudje se bodo tako predstavili kot družabni, odprti in prijateljsko naravnani, ljudje z nizko samozavestjo pa pogumne, odprte, samozavestne in tako naprej (Young 1998, 62-63).

Zdaj, ko smo se spoznali s teoretskimi koncepti odvisnosti od interneta in pred tem njegovih negativnih vidikov, se bomo v zadnjem poglavju teoretskega dela posvetili možnim ukrepom, ki bodo pomagali otrokom in mladostnikom varno uživati v virtualnem prostoru. Poudarjena bo vloga staršev in zaščita mladostnikov s strani državne regulative.

9 KAKO BODO OTROCI NA INTERNETU VARNI?

Zaščita otrok na internetu je bila osrednja tema diskusij, odkar so ga otroci pričeli aktivno uporabljati. Večina ljudi se strinja, da je uporaba interneta lahko zelo poučna izkušnja za otroke, vendar pa je lahko tudi zelo grenka. Elektronska pismenost zahteva razvoj različnih veščin in sposobnosti, med katerimi je najpomembnejše zavedanje o spletni varnosti. To je še posebej pomembno za otroke in mladostnike, ki so najpogostejši uporabniki interneta (Insafe 2008, 5).

Zavedati se je treba tudi, da internet ni prostorsko zamejen, kar ima lahko pri uveljavljanju mladostnikovih ali posameznikovih pravic zelo konkretne posledice. Ker lahko pot podatkov poteka skozi ozemlja različnih držav, tudi takih z nizko stopnjo varstva podatkov, se uporabnik giblje na območju jurdistikcije različnih držav (Kovačič 2003, 619). Kljub pravni ureditvi v Evropi tako rekoč ni možno omejiti posredovanja nasilja evropskih uporabnikom, saj ameriški strežniki, ki jih varuje pravica svobode izražanja, odpirajo vrata spletnim stranem z zelo nasilno vsebino tudi Evropi (Petrovec 2003, 36).

Problem varnosti in s tem tudi zasebnosti ni samo tehnični, temveč tudi družbeni problem. Uporabniki bi se morali zavedati nevarnosti različnih zlorab in se proti njim ustrezno zavarovati. Varnostno kulturo moramo razvijati in gojiti neprestano ter se

zavedati, da si veliko lahko pomagamo že z razumnim ravnanjem in s specializiranimi programi (Kovačič 2003, 61-62).

The European Commission Safer Internet plus Programme (2005-2008) se osredotoča na štiri ključna področja pri varstvu mladostnikov na internetu (Insafe 2007, 6):

- Bori se proti nelegalnim vsebinam s pomočjo linij, preko katerih lahko javnost prijavi nelegalne vsebine;
- Omejuje nezaželeno in škodljivo vsebino s pomočjo promocije starševskega nadzora otrok in testiranja učinkovitosti internetnih filtrov;
- Promovira varno okolje s podporo samoregulacije;
- Dviguje zavedanje s podporo izmenjavanja informacij o varnejši internetni uporabi.

S filtriranjem "softwara" oziroma programske opreme lahko rešimo del težav. Gre za produkte (npr. Net Nanny), ki bodisi blokirajo slabe strani ali dovoljujejo dostop do vnaprej določenih dobri strani. Večina jih filtrira tudi besede in fraze, nekateri pa dovoljujejo spremljanje strani, ki jih otroci obiskujejo, čas, preživet na internetu, filtrirajo elektronsko pošto ali pa omejujejo prenos določenih informacij iz ali v računalnik (Aftab v Arnaldo 2001, 137). V 90ih letih je računalniško podjetje Bethesda Softworks naredilo filter za računalniške igrice imenovan Childguard, ki je staršem omogočal kontrolo nad stopnjo nasilja v otrokovih igricah. Leta 1995 pa je World Wide Web Consortium organiziral platformo za internetno vsebinsko selekcijo (Platform for Internet Content Selection), ki je razvila spletno infrastrukturo, ki je spodbujala ponudnike spletnih vsebin, da prostovoljno rangirajo svoje strani glede na stopnjo primernosti. Kmalu po tem je Microsoft predstavil novost na Internet Explorerju, ki se je imenovala Content Advisor, skozi katero lahko starši določajo primernost internetne vsebine in kontrolirajo spletne strani, ki jih njihovi otroci obiskujejo. Nekateri proizvajalci internetnih igrice pa so uvedli kontrole, ki jih starši lahko uporabljajo, da preprečijo otrokovo izpostavljenost eksplicitnemu jeziku, spolnosti in nasilju (Carter in Weaver 2003, 141).

9.1 VLOGA STARŠEV

Starši otroke varujejo pred negativnostmi interneta tako, da uporabljajo filtre ali pa računalnik postavijo na vidno mesto, da lahko nadzorujejo dejavnosti svojih otrok. Kljub vsemu temu pa otroci še vedno doživljajo negativnosti, saj se znajo izogniti filtrom (Soeters in Schaik 2006, 34).

Vsi se strinjamo, da morajo biti otroci na internetu varni pred zalezovalci, sovraštvo, nasilnim marketinškim akcijam, izpostavljenostjo odraslim vsebinam in otroški pornografiji. Zavedati pa se moramo, da bolj kot starši nadzorujejo dostop do interneta, bolj omejujejo informacije, do katerih ima otrok dostop, dobre in slabe, manj pa se zanašajo na zaupanje. Starši morajo najti razmerje med zaupanjem in nadzorom, to pa variira glede na posameznika in družinske vrednote (Aftab v Arnaldo 2001, 136).

Šalomon v svoji knjigi *Internet za otroke in družino* (1998) predstavi natančen načrt o tem, kako naj otrok postopoma spozna internet. Tako pravi, da naj otroku med 8. in 11. letom starši postavijo določen čas za uporabo računalnika in interneta, uskladijo šolske in domače obveznosti zaradi uporabe interneta in opozorijo na nevarnosti neznanih ali napadalnih elektronskih sporočil. Med 12. in 15. letom se morajo starši posvetiti razlagi zakonitosti in dela v omrežju, še posebej kriminala, občasno naj pregledajo, na katerih straneh se največ zadržuje in nadzirajo porabljen čas, ki ne sme preseči časa, posvečenega šolskim obveznostim.

Sterk in Zupanič (2006) pravita, da mladostnik nad 12 let že uporablja celoten spekter različnih virtualnih možnosti in se vse bolj znajde v virtualnem svetu. »Vzpostavljati začne virtualne stike, z interneta nalaga glasbo in filme na svoj računalnik. Čas, ki ga otrok preživi na računalniku, prične naraščati« (Sterk in Zupanič 2006, 7). Starši naj izkažejo radovednost za otrokovo početje na računalniku in jih povprašajo o njihovem virtualnem raziskovanju. Kadar se s čim ne strinjajo, pa naj se o tem z otrokom odkrito pogovorijo in predstavijo nevarnosti, v katerih se lahko otroci znajdejo. Pomembno je tudi, da se pogovorijo o tem, katere strani lahko obiskujejo oziroma katere igre lahko

igrajo in se z njimi pogovorijo o sovraštvu ter rasizmu, kar bo pomagalo, da se izognejo škodljivim in nasilnim vsebinam na internetu (Sterk in Zupanič 2006, 7-16).

Ena izmed zaščit zasebnosti mladostnikov je varovanje anonimnosti. Seveda je popolna anonimnost skoraj nemogoča, saj mora uporabnik, kadar želi dostopiti do interneta, z nekim ponudnikom skleniti pogodbeno razmerje in ne more ostati popolnoma anonimen. Anonimnost naj mladostniki spoštujejo predvsem pri obiskovanju spletnih strani, kjer naj ne podajajo podatkov o sebi (Kovačič 2003, 62). Honeycutt (1998) svoja pravila izoblikuje ravno na podlagi varovanja anonimnosti in pravi, da naj starši in učitelji naučijo svoje otroke nekaj preprostih pravil, ki bodo zagotovili njihovo varnost na internetu:

- Otroci naj ne izdajajo osebnih informacij, kot so naslov, telefonska številka, ime in lokacija šole ipd.
- Če pridejo do informacij, zaradi katerih se bodo počutili nelagodno, naj povedo staršem.
- Nikoli naj se ne dobivajo z nikomer, ki so ga spoznali na internetu, ne da bi to prej preverili starši.
- Nikoli naj ne pošiljajo svojih slik, ne da bi se prej posvetovali s starši.
- Nikoli naj ne odgovarjajo na zlobna ali neprijetna sporočila.

Šterk in Zupanič (2006) pa še dodajata, da naj starši na otrokovem računalniku redno posodablajo programe (operacijski sistem, brskalnik, program za sprejemanje elektronske pošte ipd.), saj proizvajalci pogosto izdajo nadgradnjo posameznega programa in dodajo nove varnostne mehanizme. S tem se bodo otroci rešili nepotrebnih problemov, kot so računalniški virusi in nezaželena elektronska pošta ("spam").

Poleg tega pa lahko starši tudi usmerjajo svoje otroke na družini prijazne strani, kot so safekids.com, safeteens.com, yahooligans.com ipd., ki so viri, s katerimi lahko starši učijo svoje otroke kritičnega mišljenja o varnosti in zasebnosti na internetu. Na njih je namreč veliko različnih nasvetov, npr. o filtriranju internetnih vsebin in internetni varnosti (Magid v Carter in Weaver 2003, 153).

10 POVZETEK TEORETSKEGA DELA

Iz navedb navedenih avtorjev, organizacij, komercialnih in drugih raziskav, je razvidno, da percepcija uporabe interneta med mladostniki zahteva širši, celovit pogled na tovrstno tematiko. Kot smo ugotovili v preteklih poglavjih in podpoglavjih, je internet kompleksen in za preučevanje zapleten medij, ki ga moramo zaradi narave današnjega tempa življenja po eni strani sprejemati, po drugi strani pa biti pozorni na njegove nevarnosti, na katere nepoučeni uporabniki, torej predvsem otroci in mladostniki, slej ko prej naletijo.

Po navedbah raziskav je rednih uporabnikov interneta pri nas največ v skupini med desetim in petnajstim letom starosti. Mladim internet nudi vse od neposredne povezanosti s komerkoli kadarkoli, dostop do različnih podatkov in informacij ter različnih načinov razvedrila, do številnih možnosti izobraževanja, oglaševanja ter ustvarjanja. Otrokom in mladostnikom je velik motiv za uporabo interneta tudi eksperimentiranje z lastno identiteto in pridruževanje različnim interesnim skupinam preko forumov ali klepetalnic.

Kot je iz teoretskega dela diplomske naloge razvidno, ima internet tako pozitivne kot negativne strani, saj kljub vedno večji razširjenosti njegove uporabe še vedno ni popolnih mehanizmov, ki bi zaščitili otroke in mladostnike pred nekaterimi slabostmi. Težave so največkrat povezane z nasilnimi spletnimi vsebinami, nadlegovanjem in zalezovanjem znancev ali neznancev, pornografijo in pedofilijo. Izpostavila pa sem tudi vedno bolj razširjen problem – zasvojenost z internetom, ki lahko zelo vpliva na posameznikovo kakovost življenja.

Zelo pomembno vlogo pri percepciji uporabe interneta imajo starši, saj so največkrat ravno oni tisti, ki kupijo računalnik in ga povežejo z internetom. Iz raziskav pa lahko tudi sklepamo, da se starši vseeno ne zavedajo vseh negativnih posledic, ki jih internet lahko ima in prevečkrat zaupajo svojim otrokom, da bodo v primeru slabih izkušenj znali sami primerno odreagirati. Zaradi tega je zelo pomembno, da tako starši kot država z določenimi prijemi omogočijo otroku varno in brezskrbno uživanje v vseh sferah uporabe interneta.

11 METODOLOGIJA

Za svojo diplomsko nalogo sem izbrala analizo fokusnih skupin mladostnikov zadnje triade osnovne šole, torej 7., 8. in 9. razreda. V nadaljevanju sledi nekaj teoretskih pogledov na tematiko fokusnih skupin, na njihovo izvedbo ter razmejitve njihovih prednosti in slabosti.

11.1 FOKUSNE SKUPINE

11.1.1 FOKUSNE SKUPINE KOT KVANTITATIVNA METODA

MERJENJA

Obstaja več vrst skupinskih intervjujev, med katerimi so tudi fokusne skupine. Ena izmed definicij fokusnih skupin pravi, da so »fokusne skupine raziskovalna tehnika, ki zbira podatke preko skupinske interakcije na temo, ki jo določi raziskovalec« (Morgan 1997, 6). To so skupinske diskusije, ki raziskujejo določen sklop vprašanj. Skupina je "fokusirana" na način, da vključuje določeno kolektivno aktivnost, kot na primer gledanje videa, slik ali pa preprosto le debatiranje na zastavljena vprašanja (Kitzinger in Barbour 1999, 4). Dva osnovna načina za zbiranje kvalitativnih podatkov v družboslovju sta sicer opazovanje udeležencev (kar se največkrat dogaja v skupinah) in odprti intervjuji, kar se dogaja predvsem pri zbiranju podatkov posameznikov. Fokusne skupine pa združujejo oboje, saj omogočajo dostop do podatkov, ki jih ne moremo na lahek način izbrati samo s tema dvema metodama (Morgan 1997, 7-8).

Moderatorjeva vloga je pri izvedbi fokusne skupine zelo pomembna. Moderator se mora dobro pripraviti na izvedbo fokusne skupine, organizirati prostor in kontrolirati proces čim bolj neočitno in brez vplivanja na izid (Large in Beheshti 2002, 80). Naloga in želja raziskovalca je, da skrbi za fokus skupine, medtem ko podatki prihajajo iz skupinske interakcije (Morgan 1997, 6).

Morgan (1997) za razliko od nekaterih raziskovalcev, ki trdijo, da se fokusne skupine ločijo od ostalih oblik skupinskih intervjujev po tem, da so bolj formalne, verjame, da ne moremo potegniti jasne meje med formalnimi in neformalnimi skupinskimi intervjuji.

Stopnja formalne strukture v fokusnih skupini naj bi bila namreč odvisna od raziskovalca, ki se o tem odloča na podlagi specifičnih namenov projekta. »Uporaba bolj oziroma manj formalnega pristopa bo odvisna od raziskovalčevih ciljev, narave raziskovalnega okolja in reakcije udeležencev na raziskovano temo« (Morgan 1997, 7).

Fokusne skupine se od skupinskih intervjujev ločijo tudi po tem, da izrabljajo skupinsko interakcijo za generiranje podatkov. Namesto postavljanja vprašanja vsakemu posamezniku v skupini moderator spodbuja medsebojen pogovor med udeleženci, postavljanje vprašanj, izmenjavo anekdot in komentiranje izkušenj ter mnenj (Kitzinger in Barbour 1999, 4).

Med drugimi kriteriji, ki razlikujejo fokusne skupine od drugih metod merjenja, so velikost in prostor, v katerem se izvajajo. Morgan (1997, 7) pravi, da so debate na to temo nepotrebne, saj imajo fokusne skupine veliko različnih variacij.

11.1.2 PREDNOSTI IN SLABOSTI

Fokusna skupina je najboljša metoda raziskovanja kompleksnih vedenj in zanimanj, kadar bo stopnja konsenza med člani skupine najverjetneje nizka (Morgan in Krueger v Clark 2009, 152).

Glavna prednost fokusnih skupin v primerjavi z metodo opazovanja je možnost, da opazujemo več interakcij na določeno temo in v omejenem časovnem obdobju na osnovi zmožnosti raziskovalca, da izbira in usmerja potek fokusnih skupin. Ta kontrola pa je lahko tudi slabost, saj to pomeni, da so fokusne skupine nenaravna socialna okolja. Vdor opazovalcev v raziskovalno okolje pomeni, da lahko le delno govorimo o opazovanju naravnega okolja. Fokusne skupine so tako omejene predvsem na verbalno vedenje in samo na interakcijo, ki je prisotna v diskusijski skupini. Prav tako pa so ustvarjene in upravljane s strani raziskovalca (Morgan 1997, 8).

Če primerjamo fokusne skupine z individualnimi intervjuji, ugotovimo, da skupinske diskusije omogočajo neposredne dokaze o podobnostih in razlikah v udeležencevih

mnenjih in izkušnjah v primerjavi z naknadnimi ugotovitvami na podlagi analiz posameznih izjav pri individualnih intervjujih. Kot pravita Kamberelis in Dimitriadis, (v Clark 2009, 152) je fokusna skupina dobra izbira, če bo tema izzvala različna mnenja in bo ustvarila burno razpravo, namesto da bi samo podajala navidezno pravilne podatke. Kljub temu pa imajo skupinski intervjuji tudi prednosti v primerjavi s fokusnimi skupinami, in sicer: večjo kontrolo tistega ki intervjuja nad posameznikom ter večje število informacij, ki jih intervjuvanec poda. Za primerjavo: fokusne skupine potrebujejo večjo pozornost moderatorja in ne omogočajo podrobnejšega vpogleda v mnenja in izkušnje udeležencev (Morgan 1997, 10). Zavedati se moramo tudi, da so nekatere teme tako zelo osebne, da jih lažje razkrijemo v individualnih intervjujih kot v skupini (Clark 2009, 152)

Michael Boor in ostali avtorji knjige *Focus groups in social research* (2001) pa pravijo, da fokusne skupine v primerjavi z drugimi metodami:

- Omogočajo generiranje podatkov o skupinskih mnenjih, skupinskih procesih ustvarjanja mnenj in skupinskih normah.
- Niso dober vir podatkov o skupinskem vedenju in mnenjih, saj ne dobimo notranjega vpogleda v skupino, kot to uspeva globinskim intervjujem.
- Fokusne skupine lahko dopolnjujejo druge metode, a jih ne morejo potrjevati.
- Lahko so uporabljene v pred-pilotskih študijah, saj omogočajo kontekstualno bazo za izvedbo raziskave.
- Kot pomožna metoda lahko ponudijo pomoč pri interpretaciji ugotovitev raziskave.
- Lahko pomagajo razširiti participacijo javnosti v raziskovalnem procesu.

11.1.3 PRISTOP K FOKUSNIM SKUPINAM

Manj strukturiran pristop k fokusnim skupinam je še posebej uporaben za predhodne raziskave, kadar osnovni problemi niso dobro razumljeni ali pa je znanje osnovano na mnenju raziskovalca. Nestandardiziran intervju omogoča vpogled v interese udeležencev v skupinah. Zmanjševanje moderatorjeve vpletenosti v diskusijo bo udeležencem omogočilo, da sami izpostavijo stvari, ki jih zanimajo. Glavna slabost nestrukturiranih

skupin pa je, da jih je zelo težko primerjati med seboj. Nekatere teme se bodo namreč pojavile v eni skupini, a v drugi ne, kar otežuje analizo (Morgan 1997, 40).

Morgan (1997) pravi, da je mogoče narediti tudi kompromis med bolj ali manj strukturiranim pristopom k fokusnim skupinam. Pri pristopu imenovanemu "lijak" gre za analogijo, kjer se primerja intervju z širokim, odprtim začetkom in ožjim, bolj zaprtim koncem. Skupina tako začne z manj strukturiranim pristopom, kjer moderator spodbuja svobodno diskusijo in se potem počasi premika proti bolj strukturirani diskusiji določenih vprašanj. Tak pristop omogoča ugotavljanje udeležencevih lastnih perspektiv ter obenem tudi odgovarjanje na moderatorjeva bolj specifična zanimanja (Morgan 1997, 40).

Paziti moramo, da pri metodi fokusnih skupin, ki jo izvajamo z otroci ali mladostniki, izberemo tematiko, ki ni preveč osebna in jo brez težav delijo z ostalimi udeleženci v diskusiji. Zahteva po razkritju neprijetnih ali celo nelegalnih podrobnosti, na katere se navezuje določena tema, je nepriporočljiva, saj bodo otroci pričeli podajati neresnične, prilagojene informacije, prav tako pa lahko izzovemo čustven pretres. Poleg tega je priporočljivo, da se izognemo izvedbi fokusne skupine v učilnici, saj jim bo sprememba okolja pomagala pobegniti iz predvidljivega okolja in s tem tudi statičnih okvirjev znanja, ki so ga tam pridobili. (Clark 2009, 152).

11.1.4 PRIPRAVA FOKUSNE SKUPINE (IZBIRA UDELEŽENCEV IN VELIKOST FOKUSNE SKUPINE)

Ker je interakcija med udeleženci ključna za uspeh fokusne skupine, moramo biti previdni pri njihovi izbiri, saj mora biti zagotovljena določena raznolikost članov skupine, da bi se razvila diskusija (Bloor in drugi 2001, 20). Raziskovalec se mora že na začetku odločiti, kakšna želi, da je skupina – homogena ali heterogena. Največkrat je najbolj produktivno zbrati skupaj podobne ljudi, a vemo, da nas ravno razlike lahko marsičesa naučijo (Kitzinger v Kitzinger in Barbour 1999, 8). Po drugi strani pa skupine ne smejo biti preveč heterogene, saj se lahko razvijejo konflikti in represija nekaterih posameznikov v skupini. Če so v skupini preveč različni ljudje, se lahko razvije toliko različnih mnenj, da jih je nemogoče podrobneje raziskati (Bloor in drugi 2001, 20).

Fokusne skupine so lahko velike od štiri do celo štirinajst udeležencev, čeprav se največkrat priporoča skupine od šest do osem ljudi. Velikost je predvsem odvisna od narave teme in značilnosti udeležencev (Bloor 2001, 26). Na odločitev o velikosti skupine vpliva posameznikovo poznavanje in razumevanje teme, saj se lahko zgodi, da je pri manjši skupini težko vzpodbuditi aktivno debato. Drugi faktor odločitve o velikosti skupine pa je, koliko podrobnosti mora raziskovalec izvedeti od vsakega udeleženca. Problem manjših skupin je tudi v tem, da jih lahko zelo hitro zmotijo t.i. prijateljski pari, navidezni poznavalci ali nezainteresirani udeleženci. Manjše skupine pa po drugi strani lažje delujejo po željah raziskovalca, saj imam vsak udeleženec več časa za govor (Morgan 1997, 42). Majhne skupine so najbolj priporočljive, ko gre za kompleksno temo oziroma ko v njej sodelujejo strokovnjaki ali predstavniki avtoritete, ki želijo več časa, da podrobneje predstavijo svoj pogled (Morgan v Bloor in drugi 2001, 27). Treba se je tudi zavedati, da lahko majhna skupina onemogoči aktivnejšo diskusijo, prav tako pa lahko izostanek že enega ali dveh sodelujočih onemogoči izvedbo (Bloor in drugi 2001, 27).

Večje skupine pa imajo druge omejitve, ki vplivajo na njihovo produktivnost: težje jih je upravljati in to še posebej takrat, ko so udeleženci močno vključeni v temo, saj lahko govorijo en čez drugega ali pa govorijo o temi raje s svojim sosedom, kot da mnenje delijo z vsemi. Take skupine potrebujejo izkušenega moderatorja (Morgan 1997, 41). Večje skupine je težje voditi in lahko povzročijo frustracije posameznikov, ki menijo, da niso imeli priložnosti dovolj povedati (Bloor in drugi 2001, 27).

Težko je tudi določiti število fokusnih skupin, ki so potrebne za določeno raziskavo. Nekateri uporabijo samo tri ali štiri, ostali pa tudi petdeset ali več. Tako kot pri številu udeležencev je število skupin odvisno od teme, časa in denarnih sredstev (Kitzinger in Barbour 1999, 7).

11.2 RAZISKOVALNO VPRAŠANJE

Glede na teorije in raziskave, ki sem jih opisala v prvem delu naloge, lahko sklepamo, da je mnenje staršev, učiteljev, laične ter strokovne javnosti o uporabi interneta med

mladostniki deljeno. Po eni strani menijo, da je internet zelo škodljiv in nevaren medij za odraščajočo mladino in svarijo pred njegovo nenadzorovano uporabo. Po drugi strani pa so prepričani, da spodbuja kreativnost, daje širino in krepi medsebojne odnose.

Pri tem se mi poraja raziskovalno vprašanje, kako odraščajoča mladina razume, uporablja ter doživlja internet. Zanima me, kakšne izkušnje jim internet nudi, kakšna je pri uporabi interneta vloga staršev ter njihov pogled na problematično uporabo interneta, kjer bi izpostavila predvsem zasvojenost z njim.

Zaradi pričujoče problematike sem se odločila s pomočjo metode fokusnih skupin povprašati mladostnike 7., 8. in 9. razreda osnovne šole o njihovih izkušnjah, navadah in odnosu staršev ter njih samih do uporabe interneta. Odgovore na to sem poiskala s pomočjo iztočnic oziroma odprtih vprašanj in podvprašanj, ki pa niso bila preveč strukturirana in so dovoljevala veliko interpretacij. Ta vprašanja so bila naslednja:

1.) Zakaj uporabljate internet?

- Katere igre na internetu igrate? Katere imate najraje? Zakaj prav te?
- Ali ste raje na internetu ali se raje igrate zunaj s prijatelji? Zakaj?
- Kje internet največ uporabljate? Zakaj ravno tam?
- Kdaj internet največ uporabljate? Zakaj ravno takrat?
- Lahko ocenite, koliko časa ste na dan/mesec/teden na internetu?

2a.) Kaj vam je všeč pri uporabi interneta?

- Kdaj se počutite na internetu najbolj varne? Pri katerih aktivnostih? Zakaj?
- Kaj se vam dobrega dogaja/se je zgodilo na internetu?

2b.) Kaj vas na internetu moti?

- Se kdaj počutite nelagodno, ko ste na internetu? Kdaj? Zakaj?
- Kaj se vam je slabega zgodilo na internetu?

3a.) Kako vaši starši gledajo na internet?

- Ali so vaši starši zagovorniki interneta ali so proti njegovi uporabi? Ali ga tudi sami redno uporabljajo? Kdo?
- Kdo je prvi prinesel internet k vam domov?
- Kdo vas je naučil uporabljati internet?
- Kdo od staršev je bolj popustljiv pri uporabi interneta? Oče ali mama? Kdo je bolj proti njegovi uporabi?

3b.) Ali vas starši nadzorujejo in omejujejo pri uporabi interneta in kako? (Kaj si mislite o tem?)

4.) Ali si predstavljate življenje brez interneta?

- Kaj bi najbolj pogrešali? Zakaj ravno to?
- Česa ne bi pogrešali? Zakaj ne?
- Kako bi se počutili, če nekega dne ne bi imeli več dostopa do interneta?

5.) Ali menite, da ste odvisni od interneta in zakaj?

- Kdaj mislite, da človek postane odvisen od interneta? Kje je meja?

11.3 IZBIRA VZORCA IN IZVEDBA

Metodo fokusnih skupin sem opravila 1., 2. in 4. julija 2009 na Osnovni šoli Vrhovci v Ljubljani. Vzorec je zajemal tri skupine učencev 7., 8. in 9. razreda, starih od 12 do 14 let. Razporejeni so bili v skupine po šest posameznikov glede na razred, ki ga obiskujejo. V vsaki fokusni skupini so bili trije fantje in tri dekleta, posamezna pa je trajala od 70 do 90 minut, kar ne vključuje krajšega odmora pri vsaki od izvedb. Odmor je bil potreben, saj so otroci po določenem času začeli izgubljati koncentracijo.

Pri izbiri učencev, ki so sodelovali v posamezni fokusni skupini, mi je pomagala ravnateljica Osnovne šole Vrhovci. Izbrala jih je glede na moje prošnje in navodila, torej tri fante in tri dekleta v vsaki od skupin, ki so prihajali iz različnih socialnih okolij, da je bil vzorec čimbolj reprezentativen. Ker je bilo zaradi obveznosti nekaterih razredov

nemogoče, da bi v eni fokusni skupini sodelovali otroci različnih starosti oziroma razredov, sem skupine formirala glede na razred, ki so ga učenci obiskovali. Menim, da to ni vplivalo na kakovost in živahnost debate in da se je vseeno pokazala raznolikost mnenj.

Fokusne skupine sem izvajala v majhni sobi, ki ni spominjala na učilnico in v kateri so se učenci lahko sprostiti. Vse sem tudi posnela z diktafonom, kar mi je olajšalo delo pri interpretaciji rezultatov. Moderator sem bila jaz sama, za pomoč pa sem imela tudi asistenta, ki mi je pomagal beležiti podatke in s katerim sva po koncu vsake fokusne skupine zbrala vtise.

Prva fokusna skupina je bila najtežja, saj te raziskovalne metode nisem še nikoli uporabila in tako nisem vedela, kaj lahko pričakujem. Poleg tega pa so bili sedmošolci tudi zelo živahni in je bilo potrebno kar nekaj truda, da sem jih obvladovala. Vendar pa sem se od njih veliko naučila in tako izboljšala svoj nastop na ostalih dveh srečanjih.

11.4 ANALIZA

11.4.1 MOTIVI, KORISTI IN NAVADE PRI UPORABI INTERNETA

Na splošne navade pri uporabi interneta se je osredotočalo prvo vprašanje, ki pa je bilo tudi najbolj obsežno - Zakaj uporabljate internet?

Vse tri skupine osnovnošolcev uporabljajo internet za veliko število aktivnosti: kot pomoč pri šolskih obveznostih; pripomoček za pogovore s prijatelji in znanci ter spoznavanje novih ljudi; za presnemavanje filmov, glasbe, igrice in računalniških programov ter gledanje pornografije; za samostojno igranje igrice ali pa z drugimi uporabniki interneta; za sodelovanje na forumih; za pregledovanje novic in aktualnih dogodkov preko novičarskih spletnih strani; za branje blogov; za uporabo elektronske pošte (učenci osmega in devetega razreda); za gledanje televizije preko interneta in oddaj, ki so jih na televiziji zamudili; za iskanje informacij o svojih konjičkih; za objavljanje

stvari, ki so jih sami naredili in za nakupovanje. Pri vsem tem največ uporabljajo iskalnika Google in Najdi.si.

Vsi osnovnošolci, ki so sodelovali v fokusni skupini, uporabljajo internet za šolske obveznosti. Učitelji jim dovoljujejo internetne vire pri pripravi domačih nalog, govornih nastopov, seminarских nalog in drugih stvari, ki jih potrebujejo v šoli. Vseeno pa je priporočljivo, da uporabljajo tudi drugo literaturo, torej knjige, časopise in revije. Z njimi preverjajo informacije, ki so jih našli na spletu. Tudi učenci sami najraje iščejo vire preko interneta, saj menijo, da je tako hitreje, lažje in manj zamudno, ter da se jim velikokrat dogodi, da nekih informacij v knjigah ne najdejo, na internetu pa. Veliko se poslužujejo "Wikipedije" (spletne enciklopedije, v kateri lahko objavlja vsak, op. p.), vendar le kot pomoč, saj se zavedajo, da ni zanesljiv vir informacij. Osmošolec o njej pravi: »Z njo si samo pomagaš, ne pa dobesedno pišeš, kar je v njej.« Preko spletnih iskalnikov iščejo tudi slike, npr. preko "Google Slike" ali preko naprednejših iskalnikov, kot je "Deviant Art". Nekateri pa se o stvareh, ki jih slišijo v šoli in jih zanimajo, tudi dodatno poučijo preko interneta. Dekle iz sedmega namreč razreda pravi, da internet uporablja »za preverjanje informacij, ki jih dobimo v šoli.«

Mladim je zelo pomembno, da so na vsakem koraku v stiku s svojimi prijatelji. Zato tudi veliko sodelujejo v različnih klepetalnicah, uporabljajo "MSN", "Facebook" in "Netlog". Za razliko od osmošolcev in devetošolcev pa otroci iz sedmega razreda ne omenjajo uporabe elektronske pošte. Vse skupine pa se strinjajo, da imajo veliko šolskih in obšolskih obveznosti in so zato marsikdaj prezaposleni za vsakodnevno druženje s prijatelji. Tako dnevno uporabljajo spletne aplikacije, ki jim omogočajo pogovore z njimi. Kot pravita McMillan in Morrison (2006), so pri mladostnikih realne skupnosti največkrat podlaga za nastanek virtualnih. Veliko se pogovarjajo tudi z neznanimi ljudmi iz celega sveta, saj tako pridobivajo nove prijatelje, na primer na forumih o določenih igricah, filmih in ostalih interesih. Z njimi se morajo velikokrat pogovarjati v angleščini, kar zaznavajo kot pozitivno, saj krepijo znanje tujih jezikov. Menijo, da lahko ocenijo, kdaj jim kdo na internetu laže in se pretvarja za nekoga, ki to ni, glede na sam način pisanja in samopredstavitve. Osmošolka pravi, da je ocenila dve osebi, s katerima se je

pogovarjala preko klepetalnice, glede na to, »kako sta govorila in kaj sta spraševala... tega nikoli nihče ne bi, ker ne bi bilo primerno.«

Udeleženci fokusnih skupin priznavajo, da tudi sami redno eksperimentirajo z lastno identiteto in to predvsem v situacijah, ko spoznavajo nove ljudi. Prave podatke največkrat posredujejo le na "Facebooku" ali forumih, kjer poznajo osebe, s katerimi se dopisujejo. Vseeno pa večinoma med svoje prijatelje dodajajo tudi ljudi, ki jih ne poznajo. "Facebook" je ena od vrst spletnih skupnosti, kjer ima veliko ljudi sicer objavljene svoje prave osebne informacije, a se pogosto tudi dogaja, da te za prijateljstvo prosi nekdo, ki ima v svojem profilu neresnične podatke. Spreminjanje svojih lastnih osebnih podatkov in pretvarjanje, da si nekdo drug, je verjetno posledica tega, da je anonimnost neka svoboda, ki je v komunikaciji v živo ni (Gregg v Carter in Weaver 2003). Ena izmed osmošolk pa pravi, da »raje spoznam ljudi v živo, ker na internetu ne veš, kakšno imajo dejansko identiteto.« Neko drugo dekle iz osmega razreda pa pove, da redno sodeluje na nekem forumu in da imajo med seboj celo srečanja, kjer se udeleženci tudi dejansko spoznajo.

Kot pozitivno ocenjujejo ažurnost interneta v primerjavi z ostalimi mediji, na primer časopisi. Skupini osmega in devetega razreda redno obiskujeta portale, ki jim posredujejo aktualne novice, kot so "Dnevnik.si", "24ur.com", "RTVSLO.si" in podobni. Sicer sem opazila, da novice večinoma berejo fantje, kar je potrdila tudi ena izmed deklet devetega razreda, ki pravi: »Fantje bolj novice berejo, me gremo pa kaj drugega početi.« Poleg tega tudi presnemavajo veliko aktualnih vsebin, kot so najnovejši filmi, igrice in glasba. Krajše filme si največkrat ogledajo preko strani "Youtube". O presnemavanju pornografije niso bili pripravljene govoriti, a občasno so se zarekli in opazila sem, da fantje iz vseh treh skupin počnejo tudi to. Ena izmed deklet osmega razreda pa tudi sama slika in riše in potem objavlja svoje izdelke na spletnih straneh. To pomeni, da je osnovnošolcem poleg ostalih internetnih funkcij pomembno tudi to, da ustvarjajo originalne vsebine z namenom samoizražanja (ENISA 2008).

Nakupovanje preko interneta je vsem skupinam stalnica. Kupujejo razne predmete, vstopnice, knjige in druge reči preko portalov, kot so "E-bay", "Amazon" in "Bolha". Staršem pretirano nakupovanje sicer ni všeč, a so oni tisti, ki posredujejo številko bančne kartice svojim otrokom in jim tako omogočijo nakup. Osnovnošolci pravijo, da je ta način hitrejši in da lahko kupijo stvari iz oddaljenih krajev, na primer Amerike, ki jih pri nas še ni. Prav tako redno preverjajo cene na različnih portalih in se nato odločijo za najcenejšega. Slabe izkušnje sami še niso imeli, saj pravijo, da so zelo previdni.

Vse skupine vsaj občasno igrajo igre preko interneta, največ pa jih igrajo sedmošolci. Splošen vtis je tudi ta, da jih dekleta v primerjavi z drugimi aktivnostmi, na primer s pogovarjanjem preko interneta, igrajo manj pogosto kot fantje. Pričakovano je tudi to, da raje igrajo bolj nežne igre (npr. "The Sims"), medtem ko fantje igrajo bolj nasilne igre in vojaške strategije (npr. "Call of Duty"), saj pravijo, da imajo radi akcijo. Veliko je odvisno od razpoloženja, saj so dekleta priznala, da v primeru slabe volje rade odigrajo kakšno bolj agresivno igrice in se tako sprostijo. Veliko fantov igra igrice tudi z drugimi uporabniki interneta po svetu in tudi preko tega spoznava nove prijatelje. Eden izmed devetošolcev pravi, da to počnejo, »da se preizkusimo, kako smo dobri.« Učenci devetega razreda so odprli tudi tematiko nasilja, ki ga nasilne igre povzročajo v realnosti. Menijo, da nasilje v igrice lahko povzroči, da človek postane še bolj agresiven. Vendar pa poleg tega poudarjajo, da je to odvisno od lastne kontrole in od družinskega ozadja. Menijo, da so streljanja na šolah v tujini v preteklih letih posledica kombinacije igranja nasilnih igrice in deviantnega družinskega ozadja. Iz navedenega lahko sklepamo, da imajo igrice lahko tako katarzično kot negativno vlogo, odvisno od različnih psihosocialnih dejavnikov (Carter in Weaver 2003). Zanimivo je bilo, da so le osmošolci rekli, da iger preko interneta ne igrajo pogosto, ampak jih raje kupijo, saj jih je velikokrat strah, da bodo računalnik okužili z virusom. Tu je opaziti delovanje skupinske dinamike, saj takoj, ko je eden od mladostnikov rekel, da ne igra iger preko interneta, so se z njim strinjali skorajda vsi. A po neverbalnih znakih (npr. glasu in kretnjah) lahko sklepam, da vsi v to niso bili tako prepričani. To se je izkazalo tudi kasneje, ko smo zopet odprli temo igranja igrice preko spleta in jih je nekaj nezavedno priznalo, da jih igrajo.

Na vprašanje o tem, ali so raje na internetu ali pa zunaj s prijatelji, mladostniki največkrat odgovarjajo, da odvisno od vremena, prostega časa in omejitev staršev. Devetošolec pravi: »Malo pogledam novice, potem grem za pol ure na Facebook, potem pa ven. Razen, če je slabo vreme. Potem sem na internetu.« Težko se odločijo, kaj od tega jim pomeni več, saj se zavedajo, da je za kakovostno druženje pomembno tudi to, da prijatelje vidiš v živo. Vseeno pa je pri vseh skupinah opaziti, da so glede na številne obveznosti, ki jih imajo današnji osnovnošolci, komunikacija preko interneta morda celo primaren vir pogovora s prijatelji. Eden od osmošolcev o potencialnem druženju s prijatelji v živo pravi: »Tako ali tako nimam dovolj časa, ker imam čez teden obveznosti, čez vikend pa kam gremo.« Opaziti je, da starši sicer občasno res spodbujajo otroke, da so zunaj, a jih po drugi strani skrbi, da bi bili izpostavljeni nevarnim situacijam in neprimerni družbi.

Internet otroci največ uporabljajo doma, saj ga v šoli ne smejo ali pa imajo nadzor. Občasno ga uporabljajo tudi v knjižnicah, a ne šolskih, saj so tam omejeni le na internetne vsebine, ki so potrebne za šolsko delo. Na njem so zelo različno časa. Nekateri vsak dan po nekaj ur, drugi samo nekajkrat na teden. Devetošolka pravi: »Pri meni je drugače pri atiju, kjer sem lahko samo eno uro, pri mami pa sem lahko kakor dolgo hočem.« Sedmošolci so prepričani, da so na njem vsaj 2 do 5 ur na dan, kar je med vsemi tremi skupinami največ. To lahko pripišemo temu, da morda še nimajo občutka za čas ali pa, da so dejansko generacija, ki ima z internetom več stika kot starejši. Vse skupine pravijo, da so na njem največkrat popoldne in zvečer, nekateri pa tudi zjutraj. Eden od sedmošolcev je svoje internetne navade o času, ko ga preživi na njem, strnil takole: »Zjutraj, popoldan, zvečer.«

11.4.2 POZITIVNE IZKUŠNJE IN VARNOST UPORABE INTERNETA

Osnovnošolcem je internet všeč predvsem zato, ker lahko hitro dobijo informacije, ki jih potrebujejo, ker so podatki ažurni in ker lahko pregledajo stvari, ki so jih zamudili, na primer oddaje na televiziji. Učenec sedmega razreda namreč pravi: »Lahko pogledaš vse stvari, ki si jih zamudil na televiziji.« Poleg tega jim je zelo pomembno, da so lahko v

vsakem trenutku in povsod v stiku s svojimi prijatelji doma in po svetu in da spoznavajo nove prijatelje ter idole prek spletnih skupnosti, npr. "Facebooka". Devetošolec pravi, da mu je všeč, »da se zmeniš s kom in da spoznaš nove ljudi.« Menijo tudi, da lahko z uporabo nekaterih spletnih aplikacij prihranijo veliko denarja, saj lahko zastonj uporabljajo spletne slovarje, pošiljajo SMS sporočila ali pa celo prodajajo stvari preko določenih spletnih prodajaln, kot je "E-bay". Učenec osmega razreda pravi, da bi bilo brez interneta »vse počasnejše.«

Osnovnošolci se večinoma počutijo zelo varno na internetu, saj nimajo veliko negativnih izkušenj. Na vprašanje, kdaj pa se počutijo na internetu najbolj varne, so vse skupine poudarile, da takrat, ko jim ni potrebno podajati svojih osebnih podatkov, torej ko se pogovarjajo s prijatelji in sošolci, ki jih tudi v živo poznajo in vedo, da so to resnično oni. Učenec devetega razreda pravi: »Ko sam ne daš svojih podatkov, ampak jih samo gledaš od drugih.« Dobro se počutijo tudi pri samostojnemu igranju igrice in pri gledanju novic, saj, kot pravi osmošolec, jim takrat »nihče nič ne more.« Ena izmed deklet osmega razreda je tudi povedala, da se neprijetnim situacijam izogiba tako, da na neznanih forumih ali v spletnih trgovinah preveri splošne pogoje. S tem hitro oceni kakovost spletne strani in varnost, ki jo omogoča. Vse skupine podatkom na internetu večinoma zaupajo.

Med pozitivne izkušnje pri uporabi interneta prištevajo predvsem to, da so prepričani, da se po internetu dejansko pogovarjajo z znanimi osebnostmi, ki jih drugače ne bi nikoli spoznali, da spoznavajo nove ljudi iz drugih koncev sveta in da na njem najdejo informacije, ki jih ne bi našli nikjer drugje.

11.4.3 NEGATIVNE IZKUŠNJE PRI UPORABI INTERNETA

Mladostnike na internetu moti predvsem to, da se ljudje skrivajo za lažnimi identitetami, a istočasno priznavajo, da tudi sami to marsikdaj počnejo, saj se tako počutijo varnejše. Ena izmed učenk devetega razreda pravi: »Ni problem, da ne povedo imena, ampak da povedo nekaj, kar ni res, se narobe predstavijo.« Kot sem napisala že na začetku, so prepričani, da znajo dobro oceniti, kdo na internetu se pretvarja in kdo govori resnico.

Kljub temu dodajajo za prijatelje tudi ljudi, ki jih sploh ne poznajo. Dogaja se jim, da jim na MSN vdirajo neznanci in si dopisujejo z njihovimi prijatelji iz njihovega profila. Učenci sedmega razreda imajo negativno izkušnjo z enim od sošolcev, ki jih je med poukom snemal, nato pa posnetke objavil na spletni strani Youtube. Zagotavljajo, da so o tem obvestili učitelja in starše, a nihče ni nič ukrenil proti temu. Poleg tega se zavedajo negativnih posledic pogovarjanja preko interneta, kot je manj druženja v živo, a menijo, da zaradi obilice obveznosti prijateljev drugače sploh ne bi videli.

Strah jih je tudi internetnih virusov, ki lahko škodujejo računalniku in se prenesejo s presnemavanjem igrice, glasbe in videov ali pa preprosto preko klikov na določene spletne pasice (bannerje; oglase na spletnih straneh). Osmošolka pravi, da jo moti, »da vedno nekaj utripa in potem klikneš in dobiš virus.«

Predvsem dekleta, a tudi nekatere fante, motijo neprimerne internetne vsebine, ki oglašujejo spolnost in katerim se je nemogoče izogniti. Učenec sedmega razreda pravi: »Iskal sem stvari za šolo, pa mi je pornografijo pokazalo.« Večkrat se jim zgodi, da iščejo določene informacije preko iskalnikov, a naletijo na pornografski material. Dekleta je strah, da jih fantje primerjajo z dekleti, ki jih vidijo na teh straneh.

Neprijetno se počutijo tudi takrat, ko jih pri brskanju po internetu nadzorujejo starši, bratje ali sestra, saj se počutijo, da nimajo zasebnosti. Obenem jih je strah, da bi ravno v tistem trenutku, ko jih nadzorujejo, naleteli na pornografske vsebine in bi jih starši kaznovali.

11.4.4 ODNOS STARŠEV DO INTERNETA

Računalnik z dostopom do interneta si osnovnošolci delijo s starši, starejšim bratom ali sestro ali pa imajo čisto svojega. Zdi se tudi, da so očetje tisti, ki bolj podpirajo internet, mame pa je strah, da bodo njihovi otroci naleteli na neprimerne vsebine.

Vse skupine so prepričane, da internet obvladajo bolj kot starši. Večinoma so samouki, nekatere pa so ga naučili uporabljati bratje, sestre, očetje ali drugi sorodniki. Devetošolec

pravi: »Gledal sem druge, ki so uporabljali internet.« Za spoznavanje določenih funkcij pa se poslužujejo internetnih vodičev. V šoli jih seznanjajo z nevarnostmi interneta, a jih praktične uporabe interneta skorajda ne učijo. Osmošolci so prepričani, da pretiravajo in da vse te nevarnosti poznajo tudi sami.

Starši so v večini zagovorniki interneta in splošen vtis je, da svojim otrokom ne postavljajo kakšnih posebnih omejitev. Do interneta so namreč upravičeni skoraj vedno, ko opravijo vse šolske in obšolske obveznosti po njihovih pričakovanjih. Neomejeno jim ga dovoljujejo, kadar na njem iščejo podatke za šolo. Osmošolka pravi: »Meni, tudi če dobim slabo oceno, ne prepovejo interneta, ker vedo, da se potrudim.« Učencu osmega razreda so starši rekli, »da je to moj računalnik in da lahko z njim delam kar želim.«

Starši za nadzor nad otroki in njihovim delom na internetu uporabljajo različne prijeme. Nekateri imajo nameščene varnostne programe, a jih mladi znajo zaobiti. Največ jih pregleduje njihovo zgodovino na internetu, ki pa jo otroci vedno zbrišejo. Učenec sedmega razreda pravi: »Zbrišem, kar je takega.« Marsikdaj jih tudi neposredno nadzorujejo, kar pomeni, da sedijo poleg svoje hčerke ali sina in opazujejo, kaj počne. Pri igrinah in filmih pa redno preverjajo, kateri starosti so namenjeni. Otroci znajo tudi pretentati starše, saj kot pravi učenec devetega razreda: »Imaš odprtih več oken in nekaj za šolo, potem pa samo preklapljaš.« Vse skupine pa so bile prepričane, da se znajo samonadzirati in oceniti, kdaj imajo interneta dovolj. Učenec devetega razreda pravi: »Največkrat se sam omejujem, saj vem, koliko sem lahko na njem.« Vendar pa so meje zelo različne, saj je nekaterim dovolj že ena ura interneta na dan, drugim pa dve ali več. Sodelujočim v fokusnih skupinah se zdi prav, da jih starši nekoliko nadzorujejo, saj se zavedajo, da je internet poln neprimernih vsebin.

11.4.5 ŽIVLJENJE BREZ INTERNETA

Največ osnovnošolcev na vprašanje o tem, ali si predstavljajo življenje brez interneta odgovori, da ne. Zavedajo se, da ga, če ga ne bi poznali, ne bi pogrešali. Menijo, da bi se v primeru, če ga ne bi več imeli, več družili s prijatelji zunaj ali pa se bi posvetili drugim stvarem, kot je branje knjig in gledanje televizije. Če ne bi bilo več interneta, bi tudi

kupovali igrice in filme, saj jih ne bi mogli več presnemavati. Menijo, da bi imeli večje račune za telefon, ker bi se več časa pogovarjali ali dopisovali preko mobilnega ali stacionarnega telefona. Osmošolka tudi dodaja, da bi bila zelo živčna, če bi imela govorni nastop, saj bi mogla vse stvari preiskati v knjižnici, kar pa je zelo zamudno.

Najbolj bi pogrešali pogovore preko interneta, presnemavanje, pomoč pri šolskih obveznostih in ažurnost novic. Najtežje bi jim bilo, da ne bi mogli biti v stiku s prijatelji, kadar bi si to zaželeli. Devetošolka pravi: »Če greš na morje in nobenega ne vidiš ali slišiš, je dolgčas.« Dekle iz osmega razreda pa pravi, da bi najbolj pogrešala to, »da ne bi mogla tako hitro narediti govornega nastopa.« Najmanj pa bi, pričakovano, pogrešali viruse, napačne informacije, vdiranje v zasebnost, dekleta pa so izpostavila še igrice.

11.4.6 PERCEPCIJA ODVISNOSTI OD INTERNETA

Otroci sami ne verjamejo, da so odvisni od interneta. Prepričani so, da lahko vedno odnehajo z njegovo uporabo, če si to zaželi. Dve dekleti menita, da sta bili včasih odvisni od interneta oziroma natančneje spletnih klepetalnic. Sedaj naj ne bi bili več, saj so jima takrat starši prepovedali uporabo interneta za nekaj tednov. Sedmošolec pa priznava, da je bil odvisen od internetnih igrice, a po posredovanju staršev ni več: »Jaz sem bil od igrice, pa nisem več. Potem sem se naveličal.«

Internetno odvisnost otroci največkrat povezujejo s časom, ki ga preživijo na internetu. Sedmošolci menijo, da je preveč, če si na njem od 3 do 4 ure, devetošolci pa mejo premaknejo na več kot dve uri. Takšna percepcija je najverjetneje povezana s tem, da učenci sedmega razreda tako ali tako uporabljajo internet več ur na dan kot starejši. Poleg tega pa dodajajo še, da si odvisen v primeru, ko si nestrpen, če nimaš dostopa do njega, ko začneš zapostavljati druge stvari ali imaš pomanjkljive socialne veščine. Prepričani so, da v primeru, da v službi delaš cel dan z internetom, ne moreš biti odvisen. Sedmošolka pravi: »Če bi delala doma in v službi z internetom, bi bila odvisna, če pa samo v službi, pa ne.«

11.5 POVZETEK UGOTOVITEV FOKUSNIH SKUPIN

Pri izvedbi fokusnih skupin med osnovnošolci sedmega, osmega in devetega razreda sem prišla do nekaterih zanimivih ugotovitev. Vse tri skupine internet uporabljajo za vrsto aktivnosti, od pripomočka za razvedrilo, ko presnemavajo filme in glasbo, igrajo igrice ali se pogovarjajo s prijatelji in znanci, do učnega pripomočka, s katerim iščejo informacije o določenih zanimivih temah ter podatke za šolsko delo in projekte.

Udeleženci menijo, da znajo prepoznati lažne identitete ljudi na internetu in da jih tudi sami uporabljajo. Poleg tega so mnenja o tem, kje je bolje spoznati osebo – v živo ali preko interneta, deljena. Nekateri popolnoma zaupajo internetnim skupnostim, drugi pa so do njih zelo skeptični. V splošnem sem prišla do zaključka, da imajo z internetom veliko več pozitivnih kot negativnih izkušenj. Morda jim je bilo o negativnostih neprijetno govoriti, ali pa se dejansko še niso imeli neprijetne situacije oziroma je niso na tak način doživljali. Pomembne so tudi ugotovitve o odnosu staršev do interneta. Opaženo je bilo, da starše za svoje otroke na internetu skrbi veliko manj kot takrat, ko so s prijatelji zunaj.

Izbira fokusne skupine kot metode merjenja percepcije mladostnikov o uporabi interneta se je izkazala za zelo dobro. Zaradi skupinske dinamike, ki se je pri nekaterih skupinah sicer bolj in pri drugih manj izkazala, sem dobila poglobljene odgovore in različne poglede na predstavljeno tematiko. Pri tem velja opozoriti na to, da so bili otroci na samem začetku fokusne skupine še nekoliko zadržani, a s primernim odnosom in z zanimivo postavljenimi vprašanji so sčasoma postali bolj zgovorni, odkriti in sproščeni.

12 SKLEP

Internet je medij novih generacij, brez katerega si odraščajoča mladina težko predstavlja življenje. Vsakodnevne opravke, kot je šolsko delo, branje novic, druženje s prijatelji in znanci ter ostale oblike sprostitve in dela s pomočjo uporabe internetnih orodij otroci naredijo veliko hitreje, učinkoviteje in z manj stresa. V pričujoči diplomski nalogi sem se z uporabo metode fokusnih skupin posvetila odnosu mladostnikov sedmega, osmega in devetega razreda osnovne šole ter njihovih staršev do tega medija in predstavila mnenja, ideje in poglede različnih avtorjev, organizacij in raziskav o tej aktualni tematiki. Raziskovalno vprašanje se je nanašalo na to, kako v primerjavi s teorijami in raziskavami mladostniki dejansko razumejo, uporabljajo ter doživljajo internet.

Pri izvedbi fokusnih skupin sem uporabila pol strukturiran intervju, saj sem imela že vnaprej pripravljene glavne iztočnice pogovora, vendar pa so vprašanja še vedno dovoljevala dovolj svobode, da so udeleženci lahko izpostavili teme, ki so se jim zdele bolj zanimive. S tem sem omogočila medsebojno primerjanje skupin in tudi določila rdečo nit pogovora. Ker pa so se udeleženci med seboj poznali, saj so zaradi lažje organizacije prihajali iz istega razreda, sem predvidevala, da bo težko zagotoviti disciplino. Zato sem že na začetku jasno postavila pravila o tem, kdo kdaj govori in v večini primerov brez težav vodila skupino. Zagotovila sem tudi primeren prostor - manjšo sobo pri ravnateljici, saj je fokusne skupine potrebno izvajati izven šolskih učilnic in s tem omogočiti bolj sproščeno delovno okolje.

V skladu s komercialnimi raziskavami mladina dejansko uporablja internet za mnogo različnih dejavnosti, med katerimi prevladuje šolsko delo, komunikacija s prijatelji in znanci, presnemavanje raznih igrice, filmov in glasbe ter pregledovanje novic. Zanimivo je, da sem ugotovila, da tako dečki kot deklice igrajo igrice, a se razlikujejo glede na tip iger – medtem, ko dečki raje igrajo vojaške in akcijske strategije, imajo deklice raje nežnejše igre. Razlike pa sem opazila tudi v starosti. Otroci sedmega razreda v primerjavi z otroki iz osmega in devetega razreda osnovne šole niso omenjali uporabe elektronske pošte. Komunikacija s prijatelji se je sicer pokazala v vseh skupinah kot zelo pomembna,

a kljub temu so ji nekoliko bolj zvesta dekleta kot fantje in starejši bolj kot mlajši. Delno lahko to povežemo s tem, da mlajši še nimajo tako zelo razvitih veščin za komuniciranje in se raje posvečajo bolj preprostejšim aktivnostim. Poleg tega sem ugotovila, da so realne skupnosti največkrat res podlaga za nastanek virtualnih, saj dekleta in fantje komunicirajo s svojimi sošolci, sosedi in znanci, ki so jih poznali že od prej. Sicer spoznavajo tudi nove ljudi, a takrat največkrat spremenijo svojo identiteto in igrajo različne vloge. Vzrok je najverjetneje to, da je anonimnost neke vrste svoboda, ki pa je v pogovoru v živo ni in jim dovoljuje preprosto in relativno varno eksperimentiranje z identiteto. Po drugi strani pa otroci sami menijo, da lahko ugotovijo, kdo na internetu se pretvarja za nekoga, ki to v resnici ni. Ne zavedajo se, da oni počnejo popolnoma enako in da so pri tem prepričani, da jih nihče ne spregleda. To pa je lahko ena izmed nevarnosti, saj lahko preko lažne identitete marsikatera oseba pride do podatkov otrok, s katerimi komunicira.

Tako dekleta kot fantje sodelujejo na različnih forumih, pišejo bloge ali objavljajo svoje izdelke. S tem se samoizražajo, krepi se njihova kreativnost in samozavest, saj jim to daje občutek, da nekaj resnično obvladajo ter da so kompetentni. Pozitivne izkušnje so največkrat povezane tudi s tem, da jim internet omogoča raznolikost in ažurnost podatkov, udobno in hitro nakupovanje, tekmovanje v igranju iger z različnim ljudmi iz vsega sveta ter dostop do oseb in podatkov, ki bi jih drugače težko našli. Virtualen svet jim torej omogoča dostop do različnih alternativnih pogledov in znanj, spodbuja hitrost reševanja problemov ter s sodelovanjem v različnih tekmovanjih krepi skupinski duh in ambicioznost.

Po drugi strani so negativne izkušnje udeležencev v fokusnih skupinah največkrat povezane z internetnimi virusi, strahu pred vdorom v profil v klepetalnici in nezaželenimi oglasnimi sporočili, dekletom pa so neprijetne tudi nezaželene strani s pornografsko vsebino. Dekleta strah pred seksualno eksplicitnimi prizori, ki se pojavljajo na internetu, povezujejo s tem, da jih fantje primerjajo z dekleti, ki se v njih pojavljajo. Internetno odvisnost otroci največkrat povezujejo s časom, ki ga preživljajo na internetu. Glede na to, da so sedmošolci na internetu več časa kot osmošolci ali devetošolci, tudi mejo

postavljajo višje - na tri do štiri ure. Nekaj jih je bilo celo prepričanih, da so bili odvisni, a da po posredovanju staršev tega problema nimajo več. V tistem času so bili na internetu več ur na dan, niso pa se menili za druge dejavnosti, zapostavljali so tudi šolo in prijatelje. Glede na znake in definicije internetne odvisnosti je mogoče sklepati, da so ti otroci dejansko bili zasvojeni s tem medijem, saj so se pri teh osebah pojavljali neprijetni občutki, ko niso imeli dostopa do njega in so tolerirali posledice, ki jih je tako pretirana uporaba povzročila. Zanimivo je, da nobena od skupin ni pretirano poudarjala negativnih izkušenj z internetom, kar lahko povežemo s tem, da jim je bilo o tej temi neprijetno govoriti ali pa, da nekaterih izkušenj sploh ne dojemajo kot negativne.

Otroci se internet največkrat naučijo uporabljati sami ali pa jim pokaže kdo od vrstnikov. Tradicionalno naj bi bili očetje tisti, ki so pri uporabi interneta bolj popustljivi. Pri analizi fokusnih skupin sem ugotovila, da so največkrat sicer res očetje večji zagovorniki uporabe interneta, vendar to ni nujno. Na splošno so starši zelo popustljivi pri uporabi interneta med svojimi otroci, če le opravljajo vse svoje obveznosti po pričakovanjih. Tudi starši, ki nadzorujejo svoje otroke, največkrat uporabljajo preproste nadzorne prijeme, kot je pregledovanje zgodovine, ki pa jo otroci znajo izbrisati. Otroci se jim zdijo veliko bolj varni, če so na internetu, kot pa zunaj na ulici.

Otroci si življenja brez interneta ne bi več mogli predstavljati, kar jim glede na današnji tempo življenja ne moremo zameriti. Veliko število šolskih in obšolskih dejavnosti jim onemogoča vsakodnevno druženje s prijatelji v živo, brskanje po literaturi v knjižnicah ali nakupovanje stvari od ene prodajalne do druge. Internet jim nudi vse ugodje in hitrost, ki jo danes še kako potrebujejo. Vendar pa se starši in učitelji ter otroci sami kdaj premalo zavedajo, da na njih prežijo mnoge nevarnosti, ki jih kljub svojemu izpopolnjenemu poznavanju interneta ne morejo ubežati. Sicer sami določenih neprijetnih dogodkov ne doživljajo kot večjo nevarnost, temveč so se z njimi naučili živeti. Kljub temu pa je naloga staršev, učiteljev in države ta, da otroke pripravi na nekatere neljube dogodke in jim s tem olajša marsikatero potencialno travmatično izkušnjo.

13 LITERATURA

1. Arnaldo, Carlos A. 2001. *Child Abuse on the Internet. Ending the Silence*. Paris: UNESCO Publishing.
2. Barak, Azy in Yael Sadovsky. 2008. Internet use and personal empowerment of hearing-impaired adolescents. *Computers in Human behavior* 24: 1802-1815. Dostopno prek: <http://construct.haifa.ac.il/~azy/Barak&Sadovsky2008.pdf> (13. julij 2009).
3. Bloor, Michael, Jane Frankland, Michelle Thomas in Kate Robson. 2001. *Focus groups in social research*. London: Sage Publications.
4. Brečko, Barbara. 2009. *Uporaba interneta – Primerjava RIS – SURS 2008*. Ljubljana: RIS. Dostopno prek: <http://www.ris.org//uploadi/editor/1237816487rissurs23.3..pdf> (23.marec 2009).
5. Brown, D. Jane in Sarah N. Keller. 2000. Can the Mass Media be a Healthy Sex Educators? *Family Planning Perspectives* 32 (5): 255-256. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdf?vid=15&hid=105&sid=cedd2744-06c8-475b-b206-19173f1ecc88%40sessionmgr110> (13. julij 2009).
6. Caplan, Scott E. 2002. Problematic Internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior* 18 (5): 552-575.
7. ---2003. Preference for Online Social Interaction: A Theory of Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being. *Communication Research* 30 (6): 625-646.
8. Cerar, Gregor. 2000. Rasizem v vsako vas. *Mladina*. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/tehdnik/200035/clanek/nazi/> (1. april 2009).
9. Chou, Chien in Ming-Chun Hsiao. 2000. Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students's case. *Computers & Education* 35: 65-80.
10. Christensen, F. M. 1990. *Pornography. The other side*. New York: Praeger Publishers.

11. Clark, Lauren. 2009. Focus Group Research With Children and Youth. *Journal for Specialists in Pediatric Nursing* 14 (2): 152-154.
12. Debevc, Matjaž. 1996. *Internet – Omrežje vseh omrežij – Kako in zakaj?* Maribor: Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko. Inštitut za avtomatiko.
13. Dolinčar, Vesna, Katja Vukčević, Luka Kronegger in Vasja Vehovar. 2002. Digitalni razkorak v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 18 (40): 83-106. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr40DolnicarVukcevic.PDF> (23. julij 2009).
14. Entertainment and Leisure Software Publisher Association (ELSPA). 2008. *Unlimited Learning. Computer and video games in the learning landscape.* London: Barrington Harvey. Dostopno prek: http://www.elspa.com/assets/files/u/unlimitedlearningtheroleofcomputerandvideogamesint_344.pdf (14. julij 2009).
15. European Network and Information Security Agency (ENISA). 2008. *Children on virtual worlds. What parents should know.* Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/1226489917children_on_virtual_worlds.pdf (14. julij 2009).
16. Guan, Shu-Sha Angie in Kaveri Subrahmanyam. 2009. *Youth Internet Use: Risks and Opportunities: Positive Aspects of Internet Use.* Dostopno prek: http://www.medscape.com/viewarticle/704888_3 (13. julij 2009).
17. Honeycutt, Jerry. 1997. *Internet v uporabi.* Izola: Desk.
18. Insafe. 2008. *Insafe annual report 2008. Promoting safe and responsible use of online technology.* Bruselj: Insafe. Dostopno prek: <http://www.ris.org/uploadi/editor/1238356521insafe.pdf> (13. julij 2009).
19. Iprom in Valicon. 2009. *V Sloveniji že 78 odstotkov dnevni uporabnikov spleta.* Dostopno prek: http://www.iprom.si/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=1546&cntnt01lang=sl_SI&cntnt01returnid=25 (14. julij 2009).
20. Jerman-Blažič, Borka. 1996. *Internet.* Ljubljana: Novi Forum.
21. Kitzinger, Jenny in Rosaline S. Barbour. 1999. *Developing focus group research.* London: Sage Publications. Dostopno prek: Google Books (14. julij 2009).
22. Kovačič, Matej. 2003. *Zasebnost na internetu.* Ljubljana: Mirovni inštitut.

23. Large, Andrew in Jamshid Beheshti. 2002. Focus Groups with Children: Do they work? *Canadian Journal of Information and Library Science* 26 (2-3): 77-89. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdf?vid=5&hid=105&sid=f5246d0a-7fb8-424f-aaa1-d4a952232aba%40sessionmgr110> (14. julij 2009).
24. Livingstone, Sonia. 2001. *Online Freedom and Safety for Children, No. 3*. London: Citizens Online Research/Institute for Public Policy Research. Dostopno prek: http://www.lse.ac.uk/collections/media@lse/pdf/free_safety_children1.pdf (13. julij 2009).
25. ---2003. Children's use of the internet: reflections on the emerging research agenda. *New media & society* 5 (2): 147-166.
26. McMillan, J. Sally in Margaret Morrison. 2006. Coming of age with the internet: A qualitative exploration of how the internet has become an integral part of young people's lives. *New media & society* 8 (1): 73-95.
27. Mediamark Research & Intelligence. 2008. *Kids Intelligence. Nearly One-Half of Kids Report Being Drawn to Websites by TV or Print Advertisements*. Dostopno prek: http://www.ris.org/uploadi/editor/12354148801235035396MRIPR_121608_KidsStudy.pdf (14. julij 2009).
28. Morgan, L. David. 1997. *Focus groups as qualitative research*. London: Sage Publications.
29. Organisation for Economic Co-operation and Development. 2001. *Understanding the digital divide*. Paris: OECD Publications. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/38/57/1888451.pdf> (23. julij 2009).
30. Petrovec, Dragan. 2003. *Mediji in nasilje. Obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
31. Soeters, E. Karen in Katinka van Schaik. 2006. Children's experiences on the internet. *New Library World* 107 (1220-1221): 31-36.
32. Soule, C. Lori, L. Wayne Shell in Betty A. Kleen. 2003. Exploring internet addiction: Demographic characteristics and stereotypes of heavy internet users. *The Journal of Computer Information Systems* 44 (1): 64-73. Dostopno prek:

- <http://proquest.umi.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pqdweb?index=14&did=453245681&SrchMode=1&sid=3&Fmt=6&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD&TS=1248365880&clientId=65784> (23. julij 2009).
33. Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *Uporaba interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih, Slovenija, 1. četrletje 2008*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1907 (25. marec 2009).
 34. Šalamon, Brane. 1997. *Internet pojmovnik*. Izola: Desk.
 35. --- 1998. *Internet za otroke in družino*. Ljubljana: Moj mikro.
 36. Šterk, Tanja in Tina Zupanič. 2006. *Varno spletno deskanje in klepetanje. Nasveti in priporočila za starše o varni rabi interneta in mobilnih telefonov*. Ljubljana: Fakulteta za družbe vede.
 37. Young, S. Kimberly. 1998. *Caught in the net: How to Recognize the Signs of internet Addiction and Winning Strategy for Recovery*. New York: John Wiley and Sons. Dostopno prek: Google Books (25. marec 2009).
 38. ---2004. Internet addiction. A new Clinical Phenomenon and its Consequences. *American Behavioral Scientist* 48 (4): 402-415.

PRILOGA A : POVZETEK FOKUSNIH SKUPIN

1.) Zakaj uporabljate internet?

- za šolo, zabavo, pogovore s prijatelji preko MSN-ja, Facebook-a, Netlog-a,
- za "downloadanje" (presnemavanje) filmov, igrice, glasbe, za pornografijo (povedo med vrsticami, ne direktno - zelo so sramežljivi glede tega vprašanja),
- za sodelovanje na forumih, klepetalnicah; veliko se pogovarjajo preko interneta, da spoznajo nove prijatelje ali pa da tiste, ki jih že dolgo niso videli; naj bi znali ločiti med tistimi, ki se izdajajo za nekoga, ki niso: osmošolka je to ocenila glede na to *»kako sta govorila in kaj sta sprašvala, to nikol noben ne bi, ker ni blo primerno.«* Tudi sami eksperimentirajo z identiteto oziroma se pretvarjajo, da so kar niso. Pravo identiteto dajejo samo na Facebooku (kdor ga ima), saj naj bi jih tam videli le prijatelji.
- Youtube uporabljajo za gledanje filmov in videov
- osmošolci in devetošolci veliko berejo novice (24ur.com, Finance, Žurnal24, Delo, RTV-vse to bolj fantje), saj so bolj ažurne kot časopisi; Devetošolka pravi: *»Fantje bl novice berejo, punce gremo pa kej družga počet.«*
- najbolj uporabljena iskalnika sta Google in Najdi.si
- berejo bloge, igrajo igrice ali pa si jih presnamejo iz interneta, uporabljajo e-mail, a ne tako pogosto kot klepetajo preko MSN-ja (e-mail uporabljajo predvsem osmošolci in devetošolci; sedmošolci ga niso omenjali). Na internetu iščejo stvari, ki jih zanimajo, npr. note. Nekateri gledajo tudi TV preko interneta.

Za učenje (šolo): dekle iz sedmega razreda pravi, da internet uporablja: *»Za preverjanje informacij, ki jih dobimo v šoli.«*; *»Za angleščino za kšno prevajanje.«*

Zelo pomemben jim je "chat" oz. MSN, saj se lahko pogovarjajo s prijatelji (za vsakodnevno druženje so prezaposleni- imajo veliko šolskih in obšolskih dejavnosti)

- na internetu si ogledajo tudi cele filme.

-uporabljajo Wikipedijo (enciklopedija na internetu v kateri lahko objavlja vsak) za šolske zadolžitve, vendar le kot pomoč, saj se zavedajo, da lahko v njej objavlja vsak. Učitelji ne delajo problemov, če uporabljajo vire iz interneta, vendar pa je priporočljivo, da uporabijo še kak dodaten vir. Raje iščejo vire na internetu, saj je veliko hitreje kot v knjigi. Dogajalo se jim je, da v knjigah niso našli informacij, na internetu pa. Dobro je, če imajo še knjige kot vir.

Osmošolci o Wikipediji pravijo: *»Z njo si sam pomagaš, ne pa dobesedno pišeš, kar je v njej.«*; *»Običajno mam za vire samo internet.«* Slike iščejo preko "Google Slike" (iskalnika za slike), neko dekle pa celo preko "Deviant Art", bolj naprednega iskalnika slik. Poleg tega tam objavlja tudi svoje slike.

Dekleta več uporabljajo internet za šolske obveznosti in pogovarjanje s prijatelji, fantje pa več za zabavo (več igrajo igrice, downloadajo, poznajo Torrent)

-veliko kupujejo preko interneta (predmete, vstopnice, knjige), a so starši dokaj nezaupljivi. Primerjajo cene na različnih portalih. Naročajo iz Amerike in Evrope.

-ne obvladajo "Spama", klikajo na bannerje in jih enačijo z virusi.

-povedali so tudi veliko zgodbic o internetnih prevarah.

-internet jim je najbolj pomemben za ohranjanje stikov s prijatelji, ki jih ne vidijo pogosto.

Devetošolci pravijo, da večinoma poznajo prijatelje s katerimi se pogovarjajo preko interneta. Če jih doda kdo, ki ga ne poznajo, ga dodajo za prijatelja, a mu ne izdajajo podatkov.

Osmošolci: Snemajo programe: npr. Photoshop, pogovarjajo se s tujci v angleščini (*»v angleščini se morš skos pogovarjat.«*), všeč jim je, da spoznavajo ljudi iz različnih koncev sveta. Tisti, ki ne klepeta po internetu pravi, da je *»izguba cajta.«* in da *»rajš spoznam ljudi v živo, ker ne veš kakšno imajo dejansko identiteto.«* Eno izmed deklet

intenzivno sodeluje na forumu Vija-Vaja in pravi: *»Js sem na forumih Vija-Vaja in so potem srečanja in se pol tud v živo spoznaš.«*

o Katere igre na internetu igrate? Katere imate najraje? Zakaj prav te?

-Pri sedmošolcih je opaziti, da dekleta igrajo bolj "nežne igrice", fantje pa bolj nasilne, ker jim je všeč akcija. Dekleta sicer pravijo, da občasno igrajo tudi nasilnejše igre, če so slabo razpoložene.

V skupini osmošolcev, so se vsi strinjali, da skorajda ne igrajo igrice preko interneta, ampak si jih raje presnamejo iz njega ali pa jih kupijo. Ostali dve skupini pa sta priznali, da jih zelo pogosto igrajo preko interneta. Dekleta najraje igrajo igrice kot so Travian (oblačenje punčk), Simsi (ljudje) ali pa gradijo mesta, fantje pa bolj nasilne, vojaške igre (npr. Call of Duty)- oboji so poudarili, da vrsto igrice izbirajo glede na razpoloženje. Prav tako jih veliko igra igrice z drugimi uporabniki po svetu in tako spoznavajo tudi nove prijatelje (ko se pogovarjajo o igricah).

-Dekleta so bolj proti nasilnim igricam, fantje pa ne.

Osmošolci: skoraj ne igrajo igrice na internetu, saj jih je strah, da so virusi.

Devetošolci: fantje igrajo večinoma vojaške strategije in igrajo tudi z drugimi po svetu, da se preizkusijo oziroma, kot pravi eden izmed njih: *»da se preizkusimo kok smo dobri.«*; Devetošolec pravi, da igra igrice le, *»če nimam nič pametnega za delat.«* Verjamejo, da nasilne igrice povzročajo nasilje tudi v realnosti - primer vojakov, ki so igrali nasilne igre, potem pa so šli v vojno in bili še bolj nasilni; verjamejo, da tudi učenci, ki so prišli v šolo in postrelili sošolce, posledica igranja nasilnih iger. Devetošolka: *»Odvizn kok maš kontrolo nad sabo, tok nate vpliva.«*; devetošolec: na nasilje vpliva poleg igranja igrice tudi *»stanje v družini.«*

o Ali ste raje na internetu ali se raje igrate zunaj s prijatelji? Zakaj?

Najraje so tako zunaj s prijatelji, kot na internetu. Veliko jih omejujejo starši. Odvisno je tudi od vremena. Vendar so več na internetu kot zunaj, saj se lahko tudi preko njega pogovarjajo.

Osmošolec: »Nič od tega.«; »Rajš mam, da kdo pride do mene.«; »Tko al tko nimam dost časa, ker mam čez teden obveznosti, čez vikend pa kej družga.«

Devetošolec: »Mogoče so pa kšni bedaki zuni pol pa rajš igraš igrce.« ; »Mal pogledam novice pa grem na Facebook za pol ure, pol pa grem vn. Razn če je slb vreme pol sm še na netu.«

Starši spodbujajo otroke, da so zunaj, a po drugi strani ne želijo, da so izpostavljeni nevarnim situacijam in neprimerni družbi.

- Kje internet največ uporabljate? Zakaj ravno tam?

Doma (v šoli ne smejo, saj imajo nadzor), v knjižnici (ne šolski). V šolski knjižnici ne smejo biti na Facebooku in Youtoubu, lahko samo preverjajo informacije za šolo. V šoli jih ne učijo brskanja po internetu, nič ne pokažejo. V šoli ne smejo uporabljati interneta, saj imajo nadzor. Devetošolka pravi: »Če grem na internet v šoli, začne piskat.«

- Kdaj internet največ uporabljate? Zakaj ravno takrat?

Popoldne, po šoli kot sprostitev. Nekateri internet uporabljajo tudi pred spanjem, kot pomoč, da zaspijo.

Odkvisno od tega, kako si porazdelijo čas, odkvisno od vremena. Odkvisno od omejitcv staršev.

Eden od sedmošolcev je svoje internetne navade o času svoje uporabe interneta strnil takole: »Zjutraj, popoldne, zvečer.«

Devetošolci: »ko pridem iz šole«, »odvisn kdaj grem na računalnik, k nimam svojga, pa pr bratu hodm na internet.«; Devetošolci ga največ uporabljajo po šoli ali zvečer.

- Lahko ocenite koliko časa ste na dan/mesec/teden na internetu?

cca. 2 uri na dan, vendar zelo različno, nekateri tudi ne vsak dan. Osnovnošolka iz sedmega razred pravi: »Vpišeš se na msn in greš vsake pol ure pogledat.«

Zanimivo je, da sedmošolci največ ur na dan posvetijo internetu v primerjavi z osmo in devetošolci (cca. od 2-5).

Otroci devetega razreda so na internetu zelo različno, odvisno od vremena, nekateri vsaka dan po nekaj ur, nekateri pa samo nekajkrat na teden. Cca. ura, ura in pol. (manj so na njem kot sedmošolci) Devetošolka: *»Men je drugač pr očiju, k sm lahk sam eno uro, pr mamic sm pa lahk kokr hočm.«*

Osmošolci: okoli uro, uro ali pol. Večinoma ga uporabljajo po šoli ali zvečer. Nekateri pa pred šolo. *»Najbolš je jet na računalnik, ko starši gledajo Dnevnik.«*

2a.) Kaj vam je všeč pri uporabi interneta?

Sedmošolec pravi: *»da lahk downloadaš igrce, da lahk filme k še niso v kinu daš dol.«*

Hitro dobijo informacije, podatki so ažurni (devetošolci), pogledajo lahko, kar so zamudili. Sedmošolec: *»Lahko gledaš vse stvari k si jih zamudu po tv-ju.«*

Imajo stike s prijatelji, ki jih ne morejo videti vsak dan, spoznavajo idole in nove prijatelje prek chata, uporabljajo slovarje (ni jih potrebno kupovati). MSN je tudi cenejši kot telefon, pošiljajo sms-je preko interneta (ker so zastonj ali poceni).

Devetošolci kupujejo kupujejo vstopnice za koncerte, kupujejo stvari preko interneta, ker so cenejše kot v trgovini in preprostejše.

Devetošolec: *»da se zmenš s kom in spoznaš nove ljudi.«*

Osmošolci: brezplačna uporaba slovarjev, razne zanimivosti, npr. Google Earth (zemljevid sveta), lahko kaj prodajaš, da lahko kupujejo tudi hrano preko interneta, npr. Mercator. Osmošolec: *»Vse bi bilo počasnejše.«*

- Kdaj se počutite na internetu najbolj varne? Pri katerih aktivnostih? Zakaj?

Ko ne dajo osebnih podatkov (ne kontaktirajo z neznanci, a v isti sapi dodajajo, da na Facebooku dodajajo ljudi, ki jih osebno ne poznajo). Ob igranju igrice se prav tako počutijo varne, saj jim tam *»nihče nič ne more.«*(osmošolec)

Osmošolka vedno preveri splošne pogoje, kadar sodeluje na kakem neznanem forumu ali nakupuje in takrat se počuti najbolj varno.

Sedmošolci podatkom, ki jih najdejo na internetu zaupajo in pravijo, da je *»v knjigah dost teži najdt.«* Učitelji sprejemajo internetne vire, a morajo preveriti še v knjigi, ker drugače *»nisi preveru, če povsod isto pišejo«*, pravi sedmošolka.

Devetošolci se počutijo najbolj varno, ko poznajo ljudi s katerimi se pogovarjajo preko interneta. Večinoma se počutijo zelo varno na internetu, nimajo veliko slabih izkušenj. Devetošolec se počuti varno, *»ko sam ne daš podatkov svojih, ampak jih samo gledaš od drugih.«*; *»ko ti nč ne morjo.«*

Osmošolec: *»Ko novice gledam.«*

- Kaj se vam dobrega dogaja/se je zgodilo na internetu? Primer, zgodbica.

Verjamejo, da se preko Facebooka pogovarjajo z znanimi osebami. Najdejo kake informacije, ki jih ne najdejo drugje. Sedmošolec: *»K mormo kšne besede pri angleščini razložiti.«*

Devetošolci nimajo slabe izkušnje z internetno prodajo. Spoznajo nove ljudi iz drugih koncev sveta. Pogovarjajo se z znanimi ljudmi iz drugega konca sveta- verjamejo, da se pogovarjajo z njimi.

2b.) Kaj vas na internetu moti?

Lažne identitete ljudi (tudi sami priznavajo, da se glede podatkov velikokrat zlažejo, saj se tako počutijo varnejše), prenos virusov, ki lahko uničijo računalnik, reklame, ki se pojavljajo z vsakim klikom; dobiš kar nisi iskal (npr. seksualen material- moti predvsem

ženske). (Dodajajo neznane prijatelje in mislijo, da znajo oceniti, kdo govori resnico in kdo ne).

Eden od sedmošolcev pravi: *»sm isku stvari za šolo pa mi je kr pornografijo gor vrgl«*. Sedmošolce moti tudi, da ne morejo izbrisati določenih stvari, ki so jih naložili: *»Sm prejšni dan na kšni strani taki bl, pol pa pride mami pa reče, kaj si spet gledu...«*; *»Enkrat sm sou neki za šolo gledat pa mi je pol na koncu kr pornografijo vn vrgl.«* Pravijo, da velikokrat napišejo kaj v iskalnik pa najdejo neprimerne vsebine.

Devetošolci pravijo, da jih moti, *»da se ljudje predstavljajo za neki družga kar so.«*; *»ni fora da ne povejo imena, ampak da povejo neki kar ni res, se narobe predstavjo.«* Pravijo, da ocenijo, če se kdo pretvarja za drugega kot dejansko je. Moti jih počasni internet, spam, reklame.

Osmošolci: nekateri opozarjajo, da računalnik seva, a se drugi branijo, da so zdaj že taki ekrani, ki ne. *»Da vdirajo notr.«*; veliko je prevar - zbiranje denarja za določene ljudi, storitve, spletne strani. Osmošolka: *»da skos neki utripa in pol klikneš in maš virus.«*

- Se kdaj počutite nelagodno, ko ste na internetu? Kdaj? Zakaj?

Dekleta: pri sex oglasih, ko iščeš ali gledaš nekaj tretjega, pojavijo pa se oglasi na temo spolnosti. Fantje: ne priznavajo, da se počutijo nelagodno na internetu, vendar glede na to, da jih motijo lažne identitete ljudi, verjetno so trenutki, ko se. Če jih doda kdo, ki ga nočejo imeti za prijatelja, ga blokirajo-onemogočijo mu dostop do njih.

Zavedajo se negativnih vidikov chata (manj družabnosti), a se strinjajo, da brez tega prijateljev sploh ne bi videli. Večinoma se tudi zavedajo kateri ljudje na chatu jim lažejo in kateri ne, vendar ne znajo dobro pojasniti po kakšnem ključu.

Sedmošolci dodajajo za prijatelje tudi ljudi, ki jih ne poznajo: *»Samo kliknem v redu pa je.«* Neprijetno jim je, da četudi ne iščejo pornografskih strani, se jim pogosto pojavijo v obliki bannerjev. Fante ne moti, dekleta pa je strah, da jih fantje primerjajo s temi dekleti

na straneh. Moti jih tudi, da pogledajo določeno informacijo in potem ugotovijo, da je na neki drugi internetni strani čisto drugačna.

Devetošolci: *»Iščeš kake kode za igrice, pa ti vrže pornografijo al pa oglase.«* Moti jih, če starši ali pa bratje/sestre gledajo kaj počnejo, ker tako nimajo zasebnosti. Neko dekle devetega razreda je strah vdorov v MSN in zato ga ne uporablja. Drugo dekle, aktivna uporabnica tega programa, pa ji pravi, da se lahko zaščitiš.

- o Kaj se vam je slabega zgodilo na internetu? Primer, zgodbica.

Več zgodbic o prijateljih, ki so spoznali koga, ki jih je nadlegoval, ki jim je vdrl v osebne profile, laži prodajalcev pri nakupih preko interneta.

Devetošolci: Imajo izkušnje s prevarantskimi spletnimi stranmi, kjer naj bi bilo nekaj zastoj, nato pa zahtevajo denar.

Osmošolci: pripovedujejo o internetnih prevarah, o prodaji ponaredkov ipd.

3a.) Kako vaši starši gledajo na internet?

Več ali manj ga podpirajo in ne dajejo nekih posebnih omejitev dokler opravijo vse šolske in obšolske obveznosti. Pomembno jim je tudi, kaj njihovi otroci počnejo na internetu- če ocenijo, da je koristno (za šolo), jih pustijo. Dekleta bolj omejujejo. Tisti starši, ki so bolj naklonjeni uporabi interneta dovoljujejo otrokom, da imajo svoj računalnik, ostali pa si ga morajo deliti z njimi ali pa bratom/sestro.

Menijo, da bolj obvladajo internet kot starši.

Devetošolci: najprej morajo narediti domače in šolske obveznosti, potem pa jim dovolijo internet. Imajo ga v svoji sobi, v bratovi/sestrini sobi, v skupni sobi. Tisti, ki ga imajo v svoji sobi so na internetu tudi zvečer, ko starši mislijo, da gredo spat. Devetošolka: *»Morm narest nalogo, drgač mi izklop internet.«*

Osmošolec: *»Men so rekl, da je to moj komp in da lahko delam z njim kar mi paše.«*

Osmošolka: »Men tud, če dobim slabo oceno ne prepovejo interneta, ker vejo, da se js potrudm.«

- Ali so vaši starši zagovorniki interneta ali so proti njegovi uporabi? Ali ga tudi sami redno uporabljajo? Kdo?

Zagovorniki so, ko gre za stvari, ki jih ocenjujejo kot koristne. Za delo za šolo so zagovorniki. Tudi sami ga redno uporabljajo, a največ za službo. Očetje običajno bolj popuščajo oz. podpirajo in tudi sami bolj uporabljajo internet - mame menijo, da igre poneumljajo in jih je strah, da bodo naleteli na neprimerne vsebine. Ali in koliko jim dovolijo uporabljati internet, je odvisno od razpoloženja.

- Kdo je prvi prinesel internet k vam domov (oče, mama, brat, sestra)?

Zelo različni odgovori, a največkrat oče ali brat/sestra.

- Kdo vas je naučil uporabljati internet?

Sami, so samouki; bratje/sestre, sorodniki, nekatere starši (oče osmošolke je računalničar) preko vodičev na internetu. Otroci učijo uporabe interneta starše ali celo stare starše in ne obratno.

Sedmošolec: »Oči me je nauču uporablat Google.«

Devetošolec: »Gledu sem druge k uporabljajo internet.«

Osmošolci: V šoli jih učijo o varni uporabi interneta- Safe.si, a se jim zdi, da pretiravajo. O praktični uporabi pa skoraj nič.

- Kdo od staršev je bolj popustljiv pri uporabi interneta? Oče ali mama? Kdo je bolj proti njegovi uporabi?

Dokler je v šoli vse v redu ni nobenih prepovedi. Vseeno pa so v večini bolj popustljivi očetje oziroma tisti, ki tudi sam več uporablja internet. Veliko si jih deli računalnik s starejšim bratom ali sestro, tako da jih tudi oni omejujejo pri uporabi interneta. Sicer so odgovori zelo različni.

3b.) Ali vas starši nadzorujejo in omejujejo pri uporabi interneta in kako? (Kaj si mislite o tem?)

-Dokler je v šoli vse v redu ne omejujejo uporabe, nekateri imajo nameščene določene varnostne programe, a jih znajo otroci zaobiti. Velikokrat si delijo računalnik s sestro ali bratom in v takem primeru starejši brat/sestra določa, kdaj gre lahko na internet.

-Starši so relativno popustljivi, bolj pomembno je kaj počnejo kot koliko dolgo, otroci pa se poskušajo samonadzirati, a težko določijo kje je meja (nekateri pravijo ura na dan, drugi dve, ipd.).

-Otroci razumejo starše, da kadar želijo, da gredo ven, saj so živeli v "drugačnih časih".

-Nadzor: Starši pregledujejo zgodovino, vendar jo otroci znajo zbrisati - sedmošolec: *«Zbrišem kar je tazga»*; se usedejo zraven in gledajo kaj počnejo, pri igrinah, filmih pa starši preverjajo oznako za katero starostno skupino so namenjene.

Sedmošolci: Dekle iz sedmega razred pravi: *»Mami misl da sem skos na internetu ker mam pač msn skos pržgan.«* Nadzira jo tako, da *»pride pa gleda kaj delam.«* Omejujejo jih glede na to, koliko se imajo za učiti: *»Ovisno od tega kok se mam za učit.«*

Devetošolci: Starši so nezaupljivi, strah jih je da jim bodo ukradli podatke, številke bančne kartice. Otrokom se zdi sicer prav, da jih nekoliko nadzorujejo, saj lahko na internetu marsikaj najdeš. Če delajo otroci stvari za šolo, so starši bolj popustljivi. Pravijo, da se veliko sami omejujejo pri uporabi internet: *»Največkrat se sam omejujem, sej vem kok rabm bit gor.«* Nekateri njihovi prijatelji imajo računalnik nastavljen tako, da se po eni uri sam ugasne. Pravijo tudi, da *»včasih mami gleda zgodovino, sam js vse zbiršem.«* Starše je najbolj strah, da bi dali preveč svojih podatkov neznanecem. Devetošolci pravijo, da znajo pretentati starše *»Imaš več oken in daš neki za šolo gor pol pa sam preklaplaš.«*

Osmošolka: *»Ne pustijo, da dajem svoj email pa svoje podatke.«*; Jih skorajda ne omejujejo pri uporabi. Starši so zelo skrbni, kje so njihovi otroci; otroci menijo, da so starši prepričani, da je bolj varno na internetu.

4.) Ali si predstavljate življenje brez interneta?

Najbolj pogost odgovor je, pričakovano, 'ne'. Dolgčas jim je, če niso na internetu. Če ga ne bi poznali, ga ne bi pogrešali. Vendar sedaj, ko ga poznajo, ga bi zelo pogrešali.

Ugotavljajo, da bi bili v takem primeru več zunaj s prijatelji ali pa se bi posvetili drugim stvarim (branju knjig, gledanju televizije). Če bi bili brez interneta, bi tudi več kupovali igrice in filme, ne pa jih "loadali".

Devetošolci: težko si predstavljajo tako življenje: *»če greš na morje pa nobenga ne vidš in nobenga ne slišiš, je dolgčas.«*

- o Kaj bi najbolj pogrešali? Zakaj ravno to?

MSN, pornografijo, downloadanje, pomoč pri stvareh za šolo, novice, povezava s svetom, težje bi jim bilo delati za šolo, saj bi morali po vso literaturo v knjižnico.

Osmošolci: najtežje bi jim bilo, da ne bi bili v stiku s prijatelji, kadar si bi to zaželeli.

Devetošolka: *»Da ne bi mogl tok hitr narest govornega nastopa.«, »povezavo s svetom«* (hitrost interneta)

- o Česa ne bi pogrešali? Zakaj ne?

Preveč različnih informacij; sedmošolka pravi: *»Sva iskale en datum, svetovni dan proti kajenju in je blo zlo drgač. Pol na konc sva šle do učitla pa nama je on povedu.«*

-napačne informacije, viruse, vdiranje v zasebnost (sošolci jih snemajo in dajejo na Youtube- dekleta to zelo moti, nihče pa ni nič ukrenil proti temu).

Dekleta devetega razreda pravijo, da bi lahko ostala *»brez igric.«*

- o Kako bi se počutili, če nekega dne ne bi imeli več dostopa do interneta?

-slabo, a bi se navadili, imeli bi večje račune za telefon (dekleta primarno uporabljajo internet za komunikacijo)

-več bi gledali TV

Sedmošolka pravi: *»Računi za telefon bi bli ful velki.«*

Sedmošolec: »Mal bi bli živčni, pol bi se pa navadl.«

Devetošolec: »Bi našl kej nouga.« Prilagodili bi se tako, da bi MSN nadomestili s SMS sporočili in bili več zunaj.

Osmošolka: »Če bi imela govorni nastop, bi bila zelo živčna. Ker bi mogla jet v knjižnico in vse preiskat.«; »Grozno.«

5.) Ali menite, da ste odvisni od interneta in zakaj?

Zelo različni odgovori, nekatera dekleta so priznala, da so bila včasih odvisna od interneta- predvsem chata, a sedaj niso več, saj so jim starši prepovedali "deskanje" po njem za nekaj tednov. Sedmošolec: »Js sm bil od igrc pa nisem več. Pol sm se pa naveliču.«

Devetošolci večinoma pravijo, da ne, a starši jim govorijo, da so.

Osmošolci: večinoma naj ne bi bili- pravijo, da lahko nehajo, če želijo.

- Kdaj mislite, da človek postane odvisen od interneta? Kje je meja?

Ko si na njem cele noči, živčen ko nimaš dostopa do njega, ko začneš druge stvari zapostavljat, menijo da v službi ne moreš biti odvisen, razen če nimaš alternative (moraš delati),

Ko ne moreš biti brez, če se brez njega drugače obnašaš, ko imaš pomanjkljive socialne veščine.

Dekleta so bolj prepričana, da so nekoč bila odvisna od MSN, kot fantje. Fantje naj bi bili bolj odvisni od igrice.

Starši izkazujejo skrb, da bi njihovi otroci postali odvisni.

Sedmošolci: 3-4 ure je preveč (časovno omejujejo odvisnost)

Sedmošolka definira odvisnost od interneta: »Živčen rataš, če ga nimaš.« Njena sošolka pa pravi: »Če bi delala doma in v službi z internetom bi bila odvisna, če pa samo v službi pa ne.«

Devetošolec: »Če si skos gor, pomoje.«; »Na dan več kot ene dve uri.« Poznajo nekaj ljudi ki so odvisni, saj ne hodijo ven in ne počnejo nič drugega kot da so na internetu.

OPOMBA: K prilogi dodajam še zgoščenko, na kateri je avdio posnetek treh fokusnih skupin osnovnošolcev.